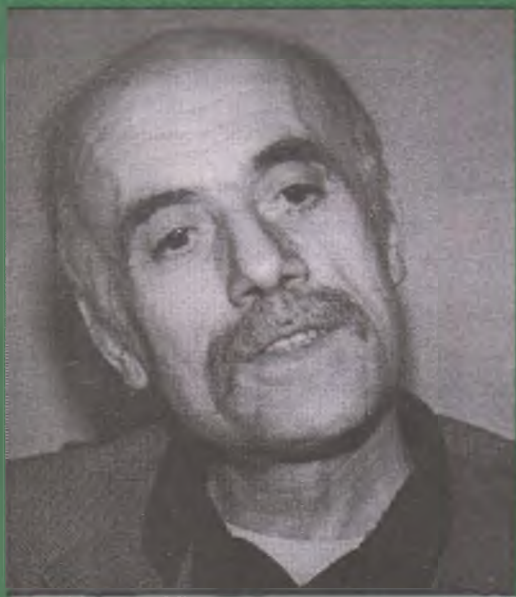
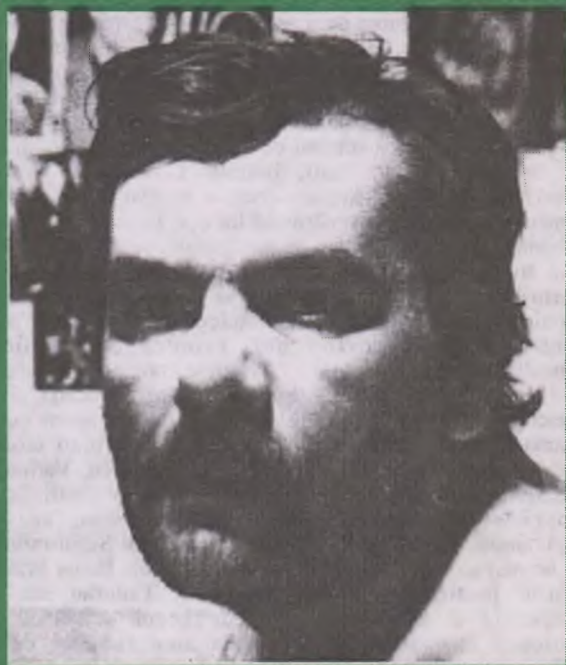

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 41 (340), serie nouă. Miercuri 19 noiembrie 1997. Preț: 1.000 lei

ion stratan

„THE GLOBE”

stere gulea

„TRĂIAM
ÎNTR-UN GHETOU”

louis
arsac

„umbra corbului”

RECLUZIUNEA REFUZATIILOR

Cei care s-au bucurat de privilegiile postelniciene și umbrelle ceașiste, de solarii albastre și piscine purpuri, în ciuda tuturor evidențelor, tot mai clamează, pe diverse posturi, dar, îndeosebi, canale, că literatura de sertar (cu diverse variante: interzisă, mutilată, topită sau alungată) e o invenție, ba chiar o marotă a onora de a se împăuna cu fapte ce n-au existat, cu opere ajustate, doar după buimăceala din decembrie, cu revolte doar în intimitate. Deși nu-i aprobăm, îi înțelegem. Lipsiți de viziune, robi ai clipei, dar și ai câștigurilor imediate, slujitori devotați ai clanului, trezindu-se fără sprijin și coledzi, nu-și pot imagina că semeni de-ai lor au rezistat atâtor tentații, că au fost marginalizați, hăituiți (Gheorghe Ursu chiar sacrificat!) pentru că aveau - ceea ce tocmai le lipsește lor! - o conștiință artistică. ● În mărunțul lor cor, tot mai surdinizat de la o vreme, pătrund gazetari de trei parale, semidocti și agresivi, care tot întrebă și se întrebă: unde-i literatura aia, care-s martirii ăia? Că nu mai au timp să se informeze nu-i greu de bănuț, că, de ar citi, tot n-ar înțelege prea mult, iar respectul pentru scriitori devine nul. Fiindcă ei, opiniomani, considerându-se - nu-i așa? - vedetele momentului, simt că se apelează la ei ca la niște butelii, pentru a încălzi și lumina masele. Nu cumva mesele! ● În paralel, noi am spune cu destulă discreție, apar texte care demonstrează, fără mari eforturi, că românii n-au răbdat sub jug (slăvit de Păunescu, Vadim Tudor, Rachici, Crânguleanu, Potopin și alți potopiți în zilele omagiale!), dimpotrivă, creatorii, îndeosebi, au cutezat, expunându-se, să vină la tribuna Congresului Scriitorului (chiar nu ne mai amintim discursurile vitriolante ale Ilenei Mălăncioiu, refuzul pactizării venit de la Dorin Tudoran sau Mircea Dinescu?) și să denunțe anii de beznă spirituală, poezia patriotică mizerabilă, complicitatea unor rimători de ocazie. ● Cei care au făcut un pariu cu eternitatea s-au izolat și au scris, dovadă cărțile apărute în ultimii ani, și suntem siguri că nu-s publicate toate operele de sertar. Emisiunea de la Televiziunea Română, realizată de Mariana Sipoș, e bine venită și binemoderată, fiindcă era nevoie să se demonstreze, cu manuscrisele pe masă și martorii în apropiere, că refuzatii la creație și idei iubesc, cu o nedezmințită plăcere, diversiunea, ci nu adevărul.

INERTIA

de NICOLAE PRELIPCEANU

Nu știu ce fel de popor suntem (deseori un astfel de articol începe cu „suntem un popor...”), dar văd ce facem în ultimii ani și aflu că nici înainte nu făceam mai bine. Numai vorbe, vorbe, vorbe și nu ca-n Hamlet, ci ca-n groapa lui Ouatu Watt?. Limba nu ni se oprește, gura nu ne tace, mioritici ce suntem, capul nu ne doare să ne gândim dacă cele spuse, promise, pot fi și puse, eventual în (vree) practică. Și asta nu din alt motiv decât acela, pur și simplu, că nu facem nici o legătură între vorbă și faptă. Nici chiar atunci când vorba e publică, tipărită sau înregistrată, cu imagine cu tot.

Să vă explic. În timpul guvernării Iliescu, ziarele obosiseră tot făcând la dezvăluiri de hoții, corupție, falsuri în acte publice și nimeni nu se sinchisea. Nimeni dintre cei care ar fi trebuit, prin natura funcției lor, să cerceteze și, dacă era într-adevăr cazul, să propună tribunalelor spre sancționare penală/civilă persoanele găsite vinovate. Nu spun prin asta că presa nu greșea destul de des, că nu exagera, fiind și ea tot produsul minții oamenilor, ca atâtea altele. Însă orișicâtuși, tot o mai nimerea, măcar din când în când.

Iată însă că guvernarea Iliescu s-a încheiat și au venit „ai noștri, democrați toți săracii”, cum ar fi spus Caragiale, la putere. Ce se întâmplă? Mai nimic. S-au „pus pe rol” câteva dosare mari, 1/2 mineriadă, Otpeni și altele, dar cam puțin. Legătura între vorbă și faptă e însă foarte subțire, atât de subțire încât - tremuri dacă-ți pasă - că se va rupe din clipă-n clipă. E, în fapt, o imensă inerție care ne păstrează pe noi în toate „domeniile vieții sociale”, în tot ceea ce (nu) facem. O amânare la nesfârșit a deciziilor importante stăpânește toată viața noastră, mai mult sau mai puțin publică. Până și-n cazul dosarelor de Securitate nu ne hotărâm, adică noi da, însă ei nu, să facem o dată pentru totdeauna lumină, preferând turbureala mahmură care domnește și azi.

Am văzut la televizor, nu demult, cum minierii de la Aghireș chefuliau cu banii primiți drept compensație pentru disponibilizare, anunțând cu seninătate că, poate, mâine, se vor gândi ce-or să facă după ce milioanele se vor termina. Cum bine observa cineva, asta sună ca-n „Pe aripile vântului”: „la asta am să mă gândesc mâine”. Dar sunt bieții aceia de mineri niște Scarlet O'Hara? Suntem noi un popor de Scarlet O'Hara? Te pomenești că la această nesfârșită nepăsare față de viitorul, fie el și apropiat, se referea Alecsandri când ne proclama o națiune de poeți. Ceea ce e grav și pentru poeți, care se văd brusc anulați ca personalități, dar și pentru poporul care nu mai deosebește artisticul, deci pe filosofi, de trăit, deci de a trăi.

Cum **inerția** e un cuvânt care poate ușor aluneca în vecinul său sonor, **inepție**, vai, nu cumva există o apropiere între ele și altfel decât în domeniul sonorului? Și nu cumva ține inerția de nesimțire?

acolade

Editori:
 ■ **Uniunea Scriitorilor din România**
 ■ **Fundația Luceafărul**
 Cu sprijinul Fundației Soros
 pentru o Societate Deschisă

Redacția:

Laurențiu Ulici (director)

Marius Tupan (redactor-șef)

Ioan Es. Pop (secretar general de redacție)

Ion Cucu (fotoreporter)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133. București, sector 1,
 telefon 659.67.60,
 fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
 sector 1, Calea Victoriei nr. 155.
 Număr de cont: 451030121163

Tehnoredactare computerizată:
FUNDAȚIA LUCEAFĂRUL

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

PROVOCAREA INTIMITĂȚII

de MARIUS TUPAN

Orică revistă literară care se respectă publică, fie și periodic, confesiuni de scriitori și artiști, punctele de vedere ale acestora, opiniile sarcastice - intervențiile tranșante nu-i mai interesează nici măcar pe cei plasați în zona lui Ion Iliescu - drepturile la replică, tranșante, altfel zis, texte care vorbesc explicit și implicit despre laboratorul de creație, despre vânarea prăzii, cum ar fi spus Marin Preda, din punctul unora de vedere, chiar mai captivante (n-am spus importante) decât opera finită. Nu împărțim întru totul această aserțiune, deși recunoaștem demersurile sinuoase, războaiele cu inerția ce conduc, în multe cazuri, la surprize benefice, la descoperirea și explorarea unor teritorii, de obicei, epice, care sporesc interesul contemporanilor și recompensează pe scriitorii împătimiti de depistarea unor noi falii ale creației. În arta literară, pronosticează unii, s-au cam epuizat toate experimentele, stilistice și compoziționale, revenirea la poveste e deja o normalitate a acestui sfârșit de veac (și mileniu), dar cine se încumetă să arunce sentințe definitive, când nicăieri nu e un mai cunoscut relativism ca în fapta culturală! Teoria și istoria literară au investigat și au sintetizat strategiile prezente în romane și piese de teatru, au studiat cu atenție deplasarea personajelor în text și, nu o dată, au bănuț

în ele persoane indetificabile în imediata apropiere a autorului. Unele chiar s-au confundat cu acestea stărnind, parcă, o și mai mare curiozitate a cititorilor din zona de mișcare a artistului. Avertismentele de la debutul unor opere, cu un nedezmințit grad de perversitate, atrag și mai abitir atenția că realitatea e copleșitoare în așa-zisa operă de ficțiune. Cine-i cutezant să verifice, o poate face și pe cont propriu. Se cunoaște intervenția - literară! - a unui scriitor sud-american (din păcate, mort într-un accident de avion!) care, prin demersurile sale narrative, a reușit să convingă autoritățile unui stat că persoana X (devenită personajul lui, Z) n-are nici o vină în procesul ce i s-a intentat și, ca atare, merită să fie eliberat. Ceea ce, de fapt, s-a și întâmplat. Provocările (era să zicem răzbunările) unor prozatori români de a-și zări (și vopsi) în negru confrății (inamici) sunt numeroase, și, dacă n-am ține la discreție, am oferi o listă bogată, cu lux de amănunte, ce ar fi greu de contrazis. De la Călinescu la Preda, de la Barbu la D.R. Popescu, de la Petru Dumitriu la Damian Necula, registrele sunt variate, iar paragrafele, de multe ori, succulente. Este aceasta o intruziune nedemnă în intimitatea unor personalități? Ar fi mult de discutat în acest sens, dar ideea s-ar putea s-o ilustrăm cu altă ocazie.

FETIȚA CU CHIBRITURI

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

Faptul că la mai bine de un secol după ce, măcar într-o lume nordică, parcă mai sensibilă, a fost scrisă acea poveste a inocenței, inumanității, disperării, suferinței, visării - ca singură formă a trecerii inocente dincolo de orizontul vieții - și, desigur, a morții, la atâta vreme, deci, după ce s-a scris „Fetița cu chibrituri”, noi mai continuăm să existăm, fără ca între timp să se fi schimbat ceva fundamental pe pământ, fără să ne amintim - global, cel puțin, ci doar ocazional, superficial și meschin-compensator - de prezența pe pământ a unor suferințe limită, perfect evitabile, făcând victime din sibilitatea, speranța, încrederea, credința și vie, din cea mai modestă formă a dorinței, aceea a copilăriei și inocenței - faptul acesta este dovada absolută că omenirea se acceptă redusă la condiția unei specii brutale, ori fără a fi evoluat dincolo de aceasta, trăind din mila divină și din nici un merit propriu, real și autentic, în sens etic.

Atunci când ne amintim maxima lui La Rochefoucauld în care ni se spune că avem întotdeauna destulă tărie pentru a suporta suferințele altora, putem crede uneori că ne aflăm în fața unei frumoase vorbe de spirit, a expresiei unei lesne de înțeles delimitări a cului propriu de lume. În realitate trecem pe lângă suferința Fetiței cu chibrituri, pe lângă

suferințele tuturor celor slabi, celor fără apărare, celor neajutați prin acumulări de forță care pot avea nevoie de secole pentru a se constitui, neașezați sub scutul creat de neîmbănzirea și duritatea a nenumărate generații dotate cu o imperturbabilă voință - trecem pe lângă visul care sfârșește în moarte, al Fetiței cu chibrituri cu acea tărie pe care marele moralist părea să o fi detestat infinit, dar la care nu s-a referit decât cu o vorbă ușor disprețuitoare, de o vag-amară tonalitate.

Auzim, prin milenii, că principala valoare este cunoașterea: aflăm de la Socrate și Platon că binele vine din cunoaștere, adăugăm apoi cu Epicur, sau Spinoza, că fiecare ființă umană are dreptul la fericire și că la această stare poate ajunge prin echilibru, înțelepciune, putere a răbdării, toleranță și înțelegere a aproapelui. Ce a știut și ce nu a știut Fetița cu chibrituri? Ce ar fi trebuit să știe pentru a nu se lăsa abandonată, sau pentru a se sustrage abandonului - atunci ori într-o altă seară - în frigul ucigător al iernii, față în față cu imaginile arogante ale fericirii și bucuriei, în cea mai strânsă proximitate cu posibilitatea salvării? Ce ar fi trebuit să știm noi pentru ca atâtea sute de milioane de Fetițe cu chibrituri să nu moară înghețate, ori înfometate, ori neîngrijite, ori sfârțecate în neglijența războaielor? În centrul gândului nostru, iată,

nu are ce căuta omul, ci semenul, un altul, „celălalt” - dar semenul nostru nu este cel care va reproduce cât mai exact alienarea, eroarea, conglomeratul malefic depus în noi, ci inocența noastră, măcar potențială. Singura valoare autentică este inocența - în ea se află nucleul întreg al binelui și, încă, nici o exprimare a răului. Dacă Fecioara cu Pruncul constituie, de aproape două milenii, simbolul suprem al unirii umanului cu Divinul, atunci faptul nu înseamnă altceva decât că inocența este chiar această unire. Masacrul inocenților arată că orice cunoaștere este plătită cu suferință și moarte copilărească, fie că această cunoaștere este presimțire, știință sau revelație.

Este adevărat - în Platon există o poartă prin care se poate ajunge la reconsiderarea, protejarea și salvarea inocenței: în ființa care încă nu s-a exprimat se află întreg binele și întreg adevărul. Cum vor putea fi acestea recuperate? Eliminând perdeaua de alienare și aberație a lumii. Copilul sclav al lui Platon poate redescoperi întreaga matematică; atunci, de ce ar mai fi el sclav, neajutat, fără apărare, expus tuturor degradărilor? Putem și un lucru despre Fetița cu chibrituri: ceea ce pierdem - atunci cât este torturată, neglijată și ucisă inocența - este propriul nostru suflet.

Henrich Heine spunea că dacă vrea să știe ceva despre un om este tentat să îl întrebe ce părere are despre Goethe. În prezența unor șefi de state, în cabinetele lor, ale miniștrilor lor, sau în saloanele de protocol, în prezența unor mari șefi de bănci, sau de servicii de informții, m-am simțit mereu atras - și bucurat de un astfel de gând - de a afla măcar ceva din perspectivele adevărate ale umanului. Nu îmi voi ierta niciodată că, în atâtea rânduri, nu am întrebat: ce părere aveți despre Fetița cu chibrituri? Restul ar fi putut să rămână numai tăcere.

minimax

POST-MANKURTIZAREA (III)

de ȘERBAN LANESCU

Șchițând în textul de săptămâna trecută Spledoaria unui presupus *advocatus* al culturii socialiste/comuniste prin care se respinge acuzația de genocid cultural și/sau mankurtizare, ce s-a încercat a fost evidențierea câtorva posibilități de falsificare retrospectivă într-un domeniu a cărui complexitate, atât intrinsecă, dar și exprimată de meandrele istorice, permite greu, ce-i drept, caracterizări sintetice. De altfel, asemenea *avocați*, cu misie plătită, sau din oficiu, ei există într-adevăr, ba chiar sunt o mulțime, atât în mass-media¹⁾, cât și acolo unde prezența lor este încă mai nocivă, în Școală, deoarece continuă să otrăvească sufletul și mintea tinerilor. Schema îndeobște folosită în astfel de pledoarii este destul de simplă: **Dacă privind în urmă, cum se tot zice, sine ira et studio (mă rog, presupunând că se poate așa ceva când to'arășii și-au asasinat rudele!), deci dacă în trecutul comunist se pot identifica performanțe culturale-spirituale de incontestabilă valoare (estetice, științifice, dar chiar și morale sau umaniste - fie că este vorba de instituții, de produse culturale și/sau de personalități/autori), atunci - păi nu?! - negarea și totală și globală semnificată de noțiunile în discuție - «genocid cultural» și «mankurtizare» - este falsă. (Adică un caz particular al „teoriei” potrivit căreia, cu bună**

credință, din comunism nu poate fi renegat, condamnat, blamat, chiar totul²⁾. Un *artificiu de calcul* ce trimite gândul la *tactica șopârlei*: renunțând, pen'că n-au încotro, la *coadă*, to'arășii încearcă să-și salveze *trupul*). În continuare, pasul următor vine de la sine: **Dacă mankurtizare n-a fost, atunci, firesc, nici despre post-mankurtizare n-are rost a vorbi, iar cine-o face, totuși, își asumă riscul de a fi ostracizat drept anticomunist primitiv.** (Spre diferență de antifascism, socotit întru totul onorabil, anticomunismul este prin definiție primitiv!) Mai există însă și o altă tactică de ocultare a ororilor săvârșite de to'arășii în general, șmecheria aplicându-se de asemenea domeniului cultural. Este ideea sau punctul de vedere, recurent și apăsător invocat(ă) în mass-media (bunăoară un C.T. Popescu, dar nu numai), cum că asemenea răfuieli cu trecutul comunist n-au nici o audiență la tineri, pe care altele îi *dor* acum. Or, dacă într-adevăr așa s-ar părea că este, dacă tinerii sunt, în genere, indiferenți la nenorocirile și mizeriile de până mai ieri - alaltăieri (conturându-se astfel o premisă importantă a prelungirii acestui trecut), explicația nu este psihologică, cum se sugerează, ci provine îndeosebi din demisia morală în care persistă a se complăce mare parte a dascălirii în complicitate cu anumite discursuri publice. Oricum, este un

sindrom, o realitate socio-cultural(ă) ce trebuie luat/constat ca atare. iar după toate *contrele* menționate până aici, la care ar mai putea fi adăugate și altele, n-ar mai urma decât renunțarea-mi spășită la o idee și falsă și fără relevanță, mai ales în perspectivă. Taman concluzia ce poate constitui un suport al... post-mankurtizării! **Post-mankurtizare ce se arată structural-constitutivă într-un viitor posibil al societății românești.** De bună seamă, nu singurul și nici cel mai probabil, însă unul din viitorii posibili de care nu se poate face abstracție chiar dacă (ni) se pregătesc cagule ceva mai confortabile și mai cochete, tricolore. În acest sens, ce intrigă nu este atât *tricotajul* to'arășilor (*una pe față două pe dos*), ci faptul că mulți dintre cei care ar trebui și ar putea să se opună primejdiei nu o fac, toropiți de «euforia democratică» (J.-F. Revel) în virtutea căreia trecutul, păsămite, n-ar mai avea cum să se repete. Sau, într-o altă variantă, unora le este mult mai rentabil, chiar foarte rentabil, să se înroleze în *generația Pro...*

¹⁾ Apropos, de la *Antena 1* junele din Caracal a recidivat aducându-l iarăși pe „poetul nației”, A. Păunescu, ca să-și reverse năduful nostalgiei naționalist-comuniste; revărsare față de care replica/riposta „academicianului” Liviu Mihaiu a fost doar arareori convingătoare de mai să crezi (dea Domnul să mă-nșel!) că participarea-i la editarea *Național*-ului nu este deloc întâmplătoare.

²⁾ Ceea ce s-ar potrivi și cu „înțelepciunea” populară povățuind **întru eroare** că niciodată dracul nu este chiar atât de negru pe cât se-arată; întru eroare căci tocmai disimularea este, prin excelență, un „talent drăcesc”, *ergo*, **întotdeauna dracul este mai negru decât pare.**

PRIVITUL ÎN OGLINDĂ- ACT DE CURAJ

de EMIL MLADIN

Motto: Până să devin scriitor, eram încântat să mă privesc în oglindă. Nimeni, nimic nu mi-a clătinat siguranța că eram unic. De ce unic? Dumnezeu știe!

1. Schimbarea la față. Dacă tot am spus că eram unic, neavând habar de ce, se cuvine, totuși, să-i las cititorului o șansă de a afla el de ce. Un fost candidat la I.A.T.C., fost asistent de imagine în T.V.R., fost antrenor de înot, fost de toate și aproape nimic - era normal să se creadă un nedreptățit, un împins pe ușa de serviciu direct în stradă. De bine, de rău, am reușit să mă adun, să pun cap la cap păguboasele întâmplări prin care trecusem sau cele despre care doar auzisem și, după ce am aruncat oglinda pe undeva prin debara, m-am apucat de scris povești. Nu eram convins că am și talent, chestie lămurită de alții după un timp, nu m-am răzvoit în stânga și-n dreapta prin cărciumile burdușite de veleitari, nici măcar nu mi-am prezentat prima carte la Uniunea Scriitorilor pentru a înșfăca premiul de debut. În anii '90-'91, nu conta de unde veneai. Semprespăta breasla scriitoricească și un tacâm în plus la masă pentru un **tânăr condeier** dădea bine pe-atunci. Faptul că, acum, după ce am căpătat o oarecare recunoaștere, scriu despre mine nu trebuie luat drept infatuare. Oglinda zace tot în debara. Sunt, ca aproape toți scriitorii, puțin orgolios, sensibil la elogiile cronicarilor, îmi face plăcere să-mi văd cărțile în vitrinele librăriilor, dar nu sunt într-atât de stupid încât să cred că lumea a început cu mine și se va sfârși cu mine.

2. Oglinda retrovizoare. Recunosc sincer că am citit mai multe confesiuni de la această rubrică, pentru a vedea care este tonul, cum se prezintă confrății mei, pentru a nu face, tocmai eu, notă discordantă. Dacă scrisul este locul comun al tuturor celor invitați în această pagină, dimensiunea acordată eu-lui, actului intim al creației diferă de la un scriitor la altul. Eu nu pot avea aceeași sfiiciune cu care se apropie unii de coala de hârtie, nu pot accepta că sunt definitiv sclavul cărților mele. Eu am acel sentiment de forță al prozatorului care trebuie să-și domine opera, al celui care nu se-ncătușează singur în autocontemplare inutilă. Îmi place să cred că am mâinile și mintea libere și pot apela doar la o imagină oglindă retrovizoare. De ce retrovizoare? Simplu. Ai senzația, aidoma celui de la volan, că vezi în ea pe lângă ce ai trecut și nu te mai poți întoarce. Mai poți vedea, cu coada ochiului, ce sau cine vine din urmă, dacă ești sau vei fi depășit de propriul scris. Examen de conștiință critică la care, dacă nu ești sincer cu tine, ai toate șansele să pici. Toți scriitorii, deci și eu, suntem marcați de acea dragoste pentru **copiii** noștri. Nu-l putem renege pe nici unul. Primul venit este întotdeauna cel mai frumos, deștept, binecrescut, dar nedreptățit de soartă. **Yesterday**, prima carte semnată de mine, avea tot ce-i trebuie unui **copil** pentru a reuși. Dar n-a fost așa. Îi lipseau date esențiale pentru a provoca șocul dorit de mine. Asta nu înseamnă că am renunțat să o ajut să reușească. Am tradus-o în limba engleză, în așteptarea unei oferte din străinătate. S-au mai văzut mariaje târzii, dar reușite. La fel se întâmplă și cu celelalte cărți. În oglinda retrovizoare le văd parcă mai bine acum și nici nu

am de ce, cu toată autocenzura profesională, să-mi reprim pornirea sentimentală de a le vedea, totuși, frumoase. Asta îmi reamintește că **retrovizoarea** este bună și pentru a vedea îndepărtându-se cronicile scrise despre cărțile tale, vorbele scoase pe socoteala ta. Tu îți vezi de volan și ești atent la ce ai în față, dacă mai ai ceva de spus. Cronicile vin, trec, se mai și uită. Presupunând că nu toți criticii au aceleași criterii de receptare și evaluare a unui text, lucrurile se prezintă în general bine pentru scriitor. Există șansa de a fi contestat de o parte a criticii și, automat, elogiata de cealaltă. Oricum, e bine. Controlele dintre revista X și revista Y nu au, de multe ori, nici o legătură cu scriitorul sau cartea în cauză. În vremuri grele, în care se citește din ce în ce mai puțin, revistele literare rămân, din păcate, cu un număr tot mai restrâns de cititori. Distinșii **cavaleri** nu și-au dat seama că lupta condeierilor nu aduce nici un serviciu lumii scriitoricești. Cititorul nu mai are curiozitatea să afle cine se bate cu cine, de ce se bălăcărește un reputat critic cu foștii colegi de redacție sau de ce mârâie câte unul împotriva tuturor scriitorilor. Dacă tot ne-am apucat să punem ceva pe coala de hârtie, măcar să nu-l dezamăgim pe cititor. O carte de valoare, indiferent de opțiunea unora sau altora dintre criticii literari, își va găsi întotdeauna drumul spre cititori. În locul absconselor stări transcendente ale **creatorului**, eu pun un semn de întrebare privind starea anormală ce domnește printre scriitori și critici. Erezie. Nu spun cât ne vedem de frumoși noi, scriitorii, în oglinzile noastre mincinoase, câtă prestanță ne dă statutul de scriitori, cum se aud fanfarele întâmpinându-ne la intrarea în literatura română. Foarte urât! Viața unui scriitor este tărâmul pe care vor să-l descopere cei care au cumpărat revista, și nu curtea din dos unde se joacă lapte-gros. Acum, trebuie să le deschid cititorilor ușa laboratorului meu, să le arăt, totuși, epuratele și creuzetele în care se amestecă, fierb, dau în clocot ideile unui scriitor. Cititorul vrea să știe de unde am luat ideea pentru cutare carte, dacă e biografie sau ficțiune pură, unde îmi țin alifilele de catifelat, la o adică, personajele

pozitive, unde ascund măștile pentru răi detestați cu sau fără motiv. Cel mai ușor ar fi să-l mint pe cititor. Să-i spun că totul a fost deja trăit și că doar harul cu care am fost înzestrat a făcut minunea. Dacă-i vorbești de nopțile albe în care cauți disperat un cuvânt, o frază, de nervii revărsați pe cei din jur pentru o pagină ratată, nu te crede. Pe un poet, da! Pe un prozator niciodată! E adevărat că am scris cărți în care se interferează câte ceva din viața mea, dar trebuie să fiu crezut atunci când spun că nu te poți ancora în propria-ți biografie, dacă vrei să mergi mai departe. Te poticnești după prima carte care, în cele mai multe cazuri, este autobiografică. Dacă ești scriitor adevărat, trebuie să-ți storci mintea până găsești alte drumuri pe care să-ți împingi personajele viitoarelor cărți. Asta este deja muncă silnică. Am scris despre copii abandonati, având la dispoziție foarte mult material de pe vremea în care lucram la o școală ajutoare, am scris o altă carte, despre soldați, dispunând de amintirile mele din armată, dar am trecut și prin lumea celor ajunși la finalul unei vieți deloc fericite ca în **Părintele Mavrodin**. În **Pedeapsa**, am scos la lumină hidoasa încețare pe viață și pe moarte a doi oameni ajunși la senectute. Luptă inutilă, dealfel. Încă nu am vârsta acelor personaje și nici nu am trecut prin ce au trecut ele. Doamne ferește! A trebuit să-mi pun serios fantezia la lucru pentru a le face credibile și se pare că am reușit. Dar nimeni nu ne întreabă cum ieșim dintr-o astfel de experiență. Nimic despre consumul nostru interior. Nimic despre ura cu care ne privesc actanții noștri pentru biografiile cu care-i pricopsim în cărțile **tari**. Un personaj precum Cezar Mărcuș din **Pedeapsa** nu poate fi inventat și gata. Trăiești cu el în minte, te supraîncălzi de datelor ontologice ale unui ratat ajuns pe marginea prăpastiei și riști să te prăbușești și tu cu el. În cazul neimplicării totale, apar acele bălbe penibile care pot face praf o idee extraordinară. La fel, încercarea de a croi personaje din lumi pe care tu, autor, nu le cunoști deloc este, din capul locului, un rateu de zile mari. De la farmacistul cenușiu din **Pedeapsa**, m-am substituit unui tânăr debusolat, dezaxat moral, ce-și duce existența, născocită tot de mine, autorul, tocmai pe malurile Senei. Ce aveau comun aceste două personaje? Apărând nimic. Doar sentimentul ratării. Când i-am spus unui cunoscut că am văzut Parisul **pe repede-înainte**, a surâs fin, sarcastic. Să scriu o carte despre Paris, cu tot ce se găsește în el, cu moravuri și apucături ciudate, fără să fi stat măcar un an, doi pe-acolo... Răspunsul stă în faptul că eroii mei sunt universali. Au aceleași defecte, calități câteodată, ambiții, decepții, sunt toți niște **Ionești** sau **Popești**, indiferent că se plimbă pe Sena sau pescuiesc în Dâmbovița. Efortul constă în a spune ceva cu drama pe care o trăiesc personajele, nu în a-i aranja într-un bistrâu parizian. În clipa în care m-am apucat să scriu **creatorul în oglindă**, mi-am dat seama că nu va fi chiar atât de simplu. Doar cu umplutură nu convingi pe nimeni. Riști să nu-ți mai citească nimeni vreo carte. **Creatorul în oglindă!** Cum să bat câmpii plin de suficiență cale de mai multe pagini, când singura oglindă în care trebuie să mă văd este modul în care sunt acceptat de cititori? Mai am puțin și trebuie să închei confesiunea și am senzația că nu am reușit să spun prea multe. Am luat cititorul de mână și am încercat să-i arăt cam cine sunt, ce-mi doresc eu în clipa în care încep să scriu la o carte, cât mă implic în poveste. Nu i-am spus, intenționat, nimic despre sferile astrale în care se mișcă scriitorul, nimic despre focul sacru la care se făuresc nemuritoarele cărți, nimic despre aerul imperial al scriitorului atunci când lansează o nouă carte. Toate aceste **dantele** nu mă vor face niciodată să caut după oglinda din debara, oglinda în care mă vedeam, odată, demult, unic. Las plăcerea asta altora. Eu nu mai am curajul.

RALEA, CONTEMPORANUL NOSTRU

de IOAN STANOMIR

Textele reunite de Constantin Schifirneț în volumul „Fenomenul românesc” (Editura Albatros, București 1997) restituie cititorului viziunea lui Mihai Ralea asupra specificului național; departe de a fi o simplă problemă de psihologie, aproximarea etnicului românesc se integrează într-o dezbatere marcând perioada interbelică, cea dintre europeism și tradiționalism.

Mihai Ralea optează fără echivoc pentru primul termen al binomului, o opțiune conducându-l la dialoguri polemice cu exponenții tradiționalismului românesc.

Oricât de eterogene în aparență, eseurile reunite de editor au ca numitor comun preocuparea deja amintită de explicitare a specificului național, atitudinile omului politic și omului de cultură avându-și punctul de plecare prin situarea lui Ralea în cadrul dezbaterii intelectuale interbelice.

Problema tradiției este nuanțată de Ralea, în măsura în care aceasta își exprimă scepticismul profund față de o tradiție ale cărei virtuți i se par prea puțin evidente; „Credem că ce e bun și generos în țara aceasta ne-a venit de peste hotare, prin intermediul acelor minunați «bonjuriști», nu și-au uitat suferințele de acasă pentru petrecerile de aiurea. Trecutul nostru e sărac în cultură, în artă și ideologie, și, în afară de păturile populare, e prea puțin al nostru. Tradiționalism pur și simplu înseamnă grandomania mizeriei” (pag.3.). Această opțiune pentru un europeism moderat este dublată de inaderența lui Ralea la valorile ortodoxismului lui Nichifor Crainic. Ideea definirii ortodoxe a poporului român ar echivala cu o revenire la realitățile prepașoptiste. Bizantinismul legat inextricabil de ortodoxie este condamnat într-o manieră lipsită de nuanțe, tributară grilei de lectură a romanticilor români: „Ortodoxism fără bizantinism e greu de conceput, și cum recunoaște într-un articol din „Gandirea” și domnul Radu Dragnea. Dar credem că nu e român care să nu recunoască influența nefastă pe care a avut-o bizantinismul asupra caracterului nostru. Să întărim și să reînviem aceste funeste curente levantine, care ne-au descompus sufletul în pehlvanie, scepticism și ipocrizie? Voiește domnul Nichifor Crainic o etică nouă, bazată pe descompunerea bizantină și, în mod serios, așteaptă de acolo mântuirea?” (pag.171). Și dacă analiza „Manifestului Crinului Alb” din „Rasputinism” este violent polemică și poate excesivă în echivalarea spiritualismului ortodox cu vitalismul rus, cele două observații din „Iarși Ortodoxismul” sunt valabile și astăzi; „1) nu toți românii sunt ortodocși, deci a identifica românism cu ortodoxism înseamnă a lăsa în afară de patria lor o mulțime de români. Sufletul nostru național e mai larg decât formula ortodoxă. 2) sunt și alte popoare ortodoxe. Această credință nu e numai a noastră: o au și grecii, rușii etc. - popoare care se aseamănă prea puțin cu noi”. (pag.171).

Studiul dând titlul volumului este o încercare coerentă de a identifica elementele definind un ipotetic suflet românesc. Plasându-se deliberat în paradigma evoluționistă, psihologul Ralea remarcă ceea ce de obicei tradiționalismul eludau: „Mai întâi de toate, trebuie avut în vedere că structura psihică nu e eternă. Germanul de pe timpul lui Barbarosa, sau francezul din epoca primilor capetini, românul de pe timpul lui Alexandru cel Bun și, respectiv, germanul, francezul și românul de astăzi sunt complet deosebiți. Găsim de multe ori mai multe puncte comune între popoare diferite, dar contemporane,

decât între momentele depărtate în timp de viața aceluiași popor. Aici stă eroarea tradiționaliștilor. Sufletul etnic se prefacă mereu; nu există un singur și același suflet românesc, după cum nu există un singur suflet teutonic”. (pag. 60). Opoziția lui Ralea față de „substanțialismul” definirii etnicului românesc de către Crainic derivă din invalidarea tentativei de a descoperi o formulă românească atemporală și imuabilă. La Ralea, axa sincronică, valorizând achizițiile de civilizație modernă, prevalează asupra celei diacronice.

Primatul sincronismului îl conduce pe Ralea către o analiză a românescului așa cum este, dar mai ales cum se prefigurează a fi. Alegând instrumentele moderației și respingând în egală măsură scepticismul radical și grandomania, autorul include în demersul său o doză de criticism junimist, colorându-i ironic paginile. Patriotismul în marginile adevărului e imperativul ce transpare în disecția exacerbărilor patriotarde: „Suntem bogăți ca nimeni (povestea petrolului și a grâului), suntem viteji („Românul are șapte vieți în pieptu-i de aramă”), suntem poeți („Românul e născut poet”) etc. Orice critică, chiar făcută cu intenția de a aduce o ameliorare și exprimată doar aici, între noi, devine o crimă supremă contra siguranței statului; iar cel care o face, chiar cu blândețe, cu durere și cu intenție de a îndrepta ceva, e un trădător”. (pag.67).

Amestecul de popoare, explicabil prin poziția geografică, a determinat „o anumită neutralizare de caractere” (pag.68). Românescul modern este marcat de discrepanța dintre educația occidentală a elitei și realitățile locale: „Fiecare român cultivat e prin definiție dezadaptat: el trebuie să plutească nehotărât între principiile raționale pe care le învață din cărți străine și moravurile autohtone de la noi” (pag. 69).

În funcție de clasică antinomie dintre activismul creator al Occidentului și fatalismul oriental, Ralea distinge o conciliere a contrariilor, un echilibru transpus în plan psihologic prin „adaptabilitate”: „echilibrul nostru sufletește se cheamă adaptabilitate. Prin el ne deosebim de toată lumea Orientului, dar și de aceea a Apusului. Există în caracterul nostru excese de lenie, de plictiseală, de îndurare, de răbdare excesivă, care ne împiedică de a fi occidentali. Pe de altă parte, găsim în noi inițiative, o anumită hârmicie în a pricepe ce e bun în altă parte și a ni-l apropia, o viociune în a pricepe imediat mecanismul unei noutăți (...) care ne îndepărtează cu mult de apatia indolentă a Orientului” (pag.76).

Diagnosticul lui Ralea pare desprins din

tranziția noastră cea de toate zilele. „Spiritul tranzacțional” domină universul: românul „eminamente bun” locuiește o lume situată „la mijloc de rău și bun”. Parvenitismul autohton, avându-și rădăcinile în specia la înclinație mimetică, e descris caragialian: „Burghezului gentilom, Mr. Jourdain, i-au trebuit o mulțime de profesori ca să învețe limbile, sportul, muzica, gramatica. Confratele român e mult mai decât de progres. Parvenitul nostru lasă repede la o parte vechile apucături și se lustruiește - e drept numai aparent - cu o viteză uimitoare”. (pag.81). Deși teoretizând într-o polemică cu Rădulescu-Motru necesitatea „importului de valori și instituții occidentale, Ralea reintroduce categoria formelor fără fond, schițând un tablou al incuriei dominante extrem de actual: „Avem astăzi instituții constituționale, dar numai formal, avem tehnică, comerț, industrie. Dar tuturor le lipsește un substrat adânc, rădăcini împlântate profund. Clădim edificii monumentale, luxoase, dar după un an ele se ruinează în sordiditate. Aducem vagoane de căi ferate lustruite de noutate: după două săptămâni, ne podidește murdăria. Construim șosele elvețiene care nu se mențin decât un an în stare bună. Occidentalismul e instabil la noi, se dizolvă iute, e efemer în orice, fiindcă îi lipsește postamentul” (pag. 83).

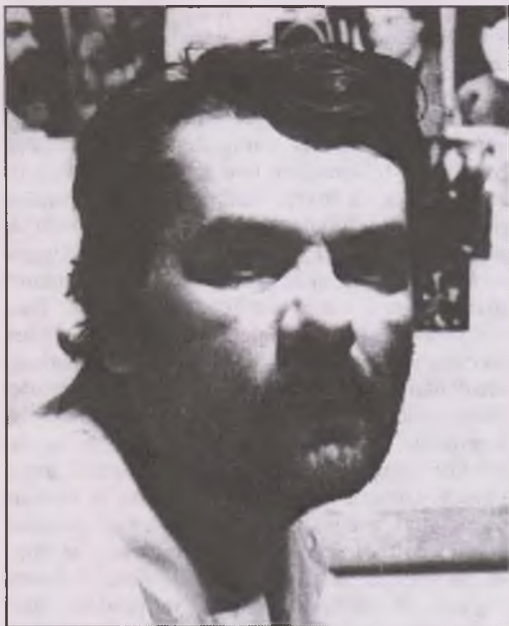
O formulă sufletească marcată de inteligență și absența fanteziei exclude sentimentul religios. „Bigotismul bazat pe frică al țărânimii” (pag.86) nu poate compensa deficitul de cultură reproșat ortodoxiei de Ralea. Judecata sa, evident excesivă, se justifică doar polemic: „La noi, ortodoxismul n-a lăsat nici o urmă de umanizare sau de cultură” (pag.244), scria Ralea într-un eseu, „Ateismul național”, din „Valori”.

Boicotul istoriei, Ralea îi opune o analogie din sfera biologicului - simulația morții; „Când e atacat, animalul capătă o rigiditate care imită moartea (...). Când te gândești la istoria noastră, îți vine în minte că n-am scăpat decât datorită aceluiași instinct. Adaptabilitatea noastră a fost câteodată, în momentele cele mai grele, aproape echivalentă cu o simulare a morții. Ne-am redus individualitatea și combativitatea la minimum, ca să nu irităm inamicii prea puternici, ne-am reținut de la orice afirmare de sine ca să ne putem salva viața” (pag.88). Deși incontestabil un semn de vitalitate, adaptabilitatea în exces diagnosticată de Ralea este responsabilă pentru propria sa demisie morală postbelică - pactizarea cu totalitarismul în variantă carlistă sau comunistă ca simulare a morții.

Ca și Paul Zarifopol, Ralea rămâne în paginile sale eseistice un autor profund incomod astăzi ca și atunci. Miturile fondatoare sunt substituie în „Iluziile grandomaniei” din volumul „Valori” cu radiografierea unei societăți a leneviei endemice: „Statul, la noi în țară, are un scop mai ales filantropic: să întrețină o armată întreagă de persoane inutile, pe care lupta pentru viață le-a alungat din domeniul întreprinderilor particulare. Utopia visătorilor socialiști de la 1848, a lui Louis Blanc ori Albert, care voiau „ateliere naționale”, în care lucrătorii să fie întreținuți gratuit, s-a transformat la noi în caritabilă instituție a „birourilor naționale” (pag. 250). „Poporanistul” Ralea proiectează asupra țărânimii o privire lipsită de orice menajamente: „Țărâni nu întrebuițează săpunul, în schimb fetele lor își confecționează rochiile de mii de lei ca să joace cu ele în țărână până la genunchi, dumineca la joc” (pag. 250).

Eliberată de servituții ideologice, posteritatea lui Ralea se va defini prin raportarea la criticismul viguros, punctat de o ironie casantă, detectabil în multe din paginile volumului de față. Omul politic Ralea și-a dovedit failibilitatea, aprehensiunile sale față de fenomenul religios sunt justificabile și prin fundalul polemic al epocii. Ceea ce rămâne actual este apelul la bunul simț, sfidând orice angajament ideologic. Critic al tranziției interbelice, Ralea se relevă prin demersul demistificator, un contemporan al nostru, o parte dintre îndoilele sale fiind și îndoilele noastre.

„THE GLOBE”

„ÎMBLÂNZIREA SCORPIEI”

CHRISTOPER SLY îl îmblânzește pe BAPTISTA, un gentleman din Padova
BAPTISTA, un gentleman din Padova, îl îmblânzește pe VICENTIO, din Pisa
VICENTIO din Pisa îl îmblânzește pe LUCENTIO, îndrăgostit de Bianca
LUCENTIO, îndrăgostit de Bianca, îl îmblânzește pe PETRUCHIO, din Verona
PETRUCHIO din Verona îl îmblânzește pe GREMIO.

GREMIO îl îmblânzește pe HORTENSIO
HORTENSIO îl îmblânzește pe TRANIO
TRANIO îl îmblânzește pe BIONDELLO
BIONDELLO îl îmblânzește pe GRUMIO
GRUMIO îl îmblânzește pe CURTIS
CURTIS o îmblânzește pe KATHARINA
KATHARINA o îmblânzește pe BIANCA

„COMEDIA ERORILOR”

SOLNIUS, Ducele Ephesului, îl confundă pe EGEON cu ANTIPHOLUS EGEON, un negustor din Siracuza, îl confundă la ANTIPHOLUS din EPHES cu ANTIPHOLUS din SIRACUZA

ANTIPHOLUS DIN EPHES îl confundă pe ANTIPHOLUS din Siracuza cu DROMIO din EPHESUS

ANTIPHOLUS din SIRACUZA îl confundă pe DROMIO din EPHESUS cu DROMIO din SIRACUZA

DROMIO DIN EPHESUS îl confundă pe DROMIO din SIRACUZA cu BALTHAZAR

DROMIO din SIRACUZA îl confundă pe BALTHAZAR cu ANGELO

BALTHAZAR îl confundă pe ANGELO cu PINCH

ANGELO îl confundă pe PINCH cu EMILIA

PINCH o confundă pe EMILIA cu ADRIANA

EMILIA o confundă pe ADRIANA cu LUCIANA

ADRIANA o confundă pe LUCIANA cu LUCE

ion stratan

„REGELE IOAN”

REGELE IOAN
PRINȚUL HENRY, fiul său
ARTHUR, DUCE DE BRETAGNIA, fiul său
WILLIAM MARECHALL, fiul său
GEFFREY FITZ PETER, fiul său
WILLIAM LONGSWORD, fiul său
ROBERT BIGOT, fiul său
HUBERT DE BURGH, fiul său
ROBERT FALCONBRIDGE, fiul său
JAMES GURNEY, fiul său
PHILIP, fiul său
LOUIS, fiul său
ARHIDUCELE AUSTRIEI, fiul său
CARDINALUL PANDULPH, fiul său
MELUN, fiul său
CHATILLON, fiul său
ELINOR, fiica sa
CONSTANCE, fiica sa
BLANCH, fiica sa
LADY FALCONBRIDGE, fiica sa

„VIAȚA ȘI MOARTEA REGEI RICHARD AL II-LEA”

PERSOANE ÎNTÂLNITE DE REGELE RICHARD AL II-LEA ÎN TIMPUL VIEȚII

EDMUND OF LANGLEY
JOHN OF GAUNT
BOLINGBROKE
DUCELE DE AUMERLE
THOMAS MOWBRAY
DUCELE DE SURREY
BUSHY
BAGOT
GREEN
HENRY PERCY

PERSOANE ÎNTÂLNITE DE REGELE RICHARD AL II-LEA ÎN TIMPUL MORȚII

LORD ROSS
LORD WILLOUGHBY
LORD FITZWATER
LORD MARSHALL
SIR PIERCE DIN EXTON
SIR STEPHEN SCROOP
DUCESA DE GLOSTER
DUCESA DE YORK

„REGELE HENRIC AL IV-LEA ȘI REGELE HENRIC AL V-LEA”

REGELE HENRIC AL IV LEA îl ucide pe REGELE HENRIC AL V LEA
HENRY PRINT DE WALES îl ucide pe DUCELE DE GLOSTER, fratele regelui
PRINȚUL JOHN DE LANCASTER îl ucide pe DUCELE DE BETFORD
SIR WALTER BLUNT îl ucide pe DUCELE DE EXETTER
THOMAS PERCY îl ucide pe DUCELE DE YORK
EDMUND MORTIMER îl ucide pe LORDUL SCROOP
SIR MICHAEL îl ucide pe SIR THOMAS GREY
OWEN GLEANDOVER îl ucide pe SIR THOMAS ERPINGHAM
SIR RICHARD VERNON îl ucide pe GOWER
SIR JOHN FALSTAFF îl ucide pe FLUELLEN
POINTS îl ucide pe MACMORRIS
GADSHILL îl ucide pe JAMY
PETO îl ucide pe BATES
BARDOLPH îl ucide pe COURT
LADY PERCY îl ucide pe WILLIAMS
LADI MORTIMER îl ucide pe NYM
MRS QUICKLY îl ucide pe PISTOL, fost servitor al lui SIR JOHN FALSTAFF

PARTEA ÎNTÂI ȘI PARTEA A DOUA A PIESEI „REGELE HENRIC AL VI - LEA”

REGELE HENRIC AL VI-LEA din partea întâi îl rănește pe REGELE HENRIC VI-LEA din partea a doua
DUCELE DE BEDFORD din partea întâi îl rănește pe DUCELE DE BEDFORD din partea a doua
DUCELE DE GLOSTER din partea întâi îl rănește pe DUCELE DE GLOSTER din partea a doua
THOMAS BEAUFORT din partea întâi îl rănește pe THOMAS BEAUFORT din partea a doua
HENRY BEAUFORT din partea întâi îl rănește pe HENRY BEAUFORT din partea a doua
JOHN BEAUFORT din partea întâi îl rănește pe JOHN BEAUFORT din partea a doua
RICHARD PLANTAGENET din partea întâi îl rănește pe RICHARD PLANTAGENET din partea a doua
LORD TALBOT din partea întâi îl rănește pe LORD TALBOT din partea a doua
JOHN TALBOT din partea întâi îl rănește pe JOHN TALBOT din partea a doua
EDMUND MORTIMER din partea întâi îl rănește pe EDMUND MORTIMER din partea a doua

PENTRU O JUDECATĂ DREAPTĂ

de ALEXANDRU GEORGE

Am scris o mulțime de pagini despre G. Călinescu în cariera mea, care a devenit destul de lungă, de publicist. Iată, cercetându-mi unele hârtii, am constatat că textul despre **Romanele** lui datează de acum trei decenii și a văzut lumina tiparului acum un sfert de secol, aflându-se cuprins în volumul **Semne și repere** (1971). De treizeci de ani, am tot adunat glose, studii, chiar recenzii la unele cărți, pe care le-am întregit cu pagini memorialistice, de oarecare importanță în alcătuirea unei imagini de ansamblu a marelui om. În toate, am încercat să nu mi pierd cumpătul în fața acestei personalități îndrăgite, haotice și pline de haruri, un om cu un comportament neașteptat și de multe ori sub limita așteptărilor mele, mereu favorabile. Fără să fie nici o clipă pentru mine „divinul critic”, ci un mare cărturar, care merita să fie judecat după ceea ce făcea efectiv, multe din manifestările sale mi-au trezit admirație, altele m-au consternat și nu am pregetat a-mi spune cuvântul, mai ales după eliberarea din '89, când despre el s-a putut vorbi cu adevărat liber.

Anumite rânduri ale mele despre Călinescu, apărute mai de mult, au șocat pe unii și i-au indignat pe cei mai slabi de înger, neobișnuiți cu adevărata etică și practică a actului critic; nicăieri nu am edictat izgonirea marelui om din cultură, anularea meritelor, contestarea operelor sale, numeroase, valabile. A discrimina și în cazul lui mi se pare obligatoriu și eu cred că asta am făcut în toate ocaziile, chiar dacă accentele critice și admirație nu sunt peste tot distribuite egal. Una rămâne autorul **Istoriei literaturii** și alta gazetarul de la **Tribuna poporului** și de la **Iunie**, una este autorul tomurilor **Opera lui M. Eminescu** și alta criticul care cerea excluderea lui Brâncuși din spațiul cultural autohton pe motiv că operele acestuia nu sunt nici românești, nici artistice. Una este romanul **Enigma Otiliei** și alta **Scrinul negru** sau cutare product dramatic pe care nimeni nu l-a putut încă vedea montat pe o scenă...

„Raporturile” mele cu G. Călinescu s-au stabilit încă din adolescență; era epoca în care publicistul politic se dovedea aservit comuniștilor din prima clipă și pășind înainte, din lamentabil în lamentabil. Desigur, am sperat și eu într-o revenire a inteligenței sale, într-o redresare, care să-l reabiliteze în ochii oamenilor ce-i prețuiau cu adevărat inteligența, dar totul a fost o cruntă dezamăgire; criticul și istoriograful literar nu a adăugat decât puține pagini peste ceea ce mai demult scrisese. Și totuși să ne gândim: omul nu împlinise atunci 60 de ani și zeii i-au hărăzit încă vreo cincisprezece ani de viață; ce a făcut cu ei? Întrebare pe care eu mi-am pus-o și în legătură cu coetancei săi Mihail Ralea și Tudor Vianu... Răspunsul îl las pe seama cititorilor.

Călinescu s-a bucurat de onoruri și retribuții exorbitante în comunism; deși nu mai era la catedră, primea salariu de profesor universitar, de director de institut, indemnizația de deputat, alta de academician (și numai cea din urmă se ridica la mai mult decât primea un specialist tehnic lucrând în producție). Să mai punem la socoteală drepturile de autor pe articole, cărți, manuale, gratuitățile, mașina la scară, puțința de a se folosi de gospodăria de partid. La ce au

folosit toate acestea? Și, în ce măsură, prestigiul pe care și l-a păstrat, inclusiv cel de a trece drept „original”, care nu deranja autoritatea comunistă, s-a revărsat în acțiuni benefice la nivelul calităților sale și ale așteptării admiratorilor?... Jocul lui, care a putut trece în ochii unor naivi drept o mare abilitate tactică, nu s-a soldat cu nimic.

De altfel, omul era în esență, prin alcătuirea lui de totdeauna, inalterabilă, un mare egotic, preocupat doar de sine și de poziția sa pe care și-a dorit-o cât mai înaltă, în relativul lamentabil al lucrurilor omenești. A face pe nebulunul într-o situație așa de tragică mi se pare o treabă de tare prost gust. De curând a apărut un fel de biografie zaharată a ultimului său deceniu de viață iscălită de o colaboratoare apropiată a maestrului, d. Cornelia Ștefănescu, unul din stâlpii Institutului care poartă acum numele lui G. Călinescu. Nimic din situația tragică a unui cărturar care ajunsese în acei ani să se prostitueze lamentabil nu transpare din textul celei care ascunde totul sub pretextul „glumei estetice”. Ce glumă, ce joc? Șalom Alehem spune undeva că diferența dintre un nebun autentic și unul simulant este că primul sparge geamurile altora, ca și celălalt, dar și le mai sparge și pe ale sale, ceea ce Călinescu, adaug eu, nu a făcut niciodată. Micile lui trucuri inconformiste, mica lui originalitate jucată au fost fără nici o consecință pentru adevăratul mers al literaturii, în care el nu a intervenit benefic niciodată, deși pentru un ins de talia lui riscul ar fi fost minim. Eu nu susțin că el nu a iscălit în acest timp întunecat, pe care el îl celebra cu voioșie ca fiind paradiziac, unele texte interesante (semnalează **Prefața** la volumul de romane istorice

al lui M. Sadoveanu; ea este demnă de momentele cele mai bune ale criticului din perioada interbelică), dar a fost mult prea puțin și eșecul său se datorează și unui viciu de fond, nu doar atmosferei de adulație în care se complăcea, excluzând discuția, ca să nu mai vorbesc de contestație. El se comporta, în ultima lui fază, ca un nomenclaturist de cea mai jalnică specie.

Că se putea profita ceva de pe urma contactelor cu el este indiscutabil; dar omul, înrobuit spectacolelor în oglindă, nu avea nevoie nici de colegi, nici de discipoli, ci doar de figuranți și de paitațe, pe care să le joace cum voia în micul său teatru personal. Dar mai e un lucru care-l făcea pe Călinescu un excentric, fără a conferi și un sens pozitiv manifestărilor sale, de răsfăț personalist: el fusese înainte de comunism criticul literar cel mai ostil scientismului, spiritului de metodă, explicației raționale. Era, ca și Iorga, și mai mult decât E. Lovinescu, un mare intuitiv, promotor al subiectivismului și soluției „geniale”, un spirit străin de tot ce ținea de metodologie, de știința seacă și documentarismul pur, promovând, în schimb, fantezismul, capriciul, vivacitatea expresiei, împinsă până la soluția „metaforică”,

de natură să înlocuiască concluzia întemeiată și demersul riguros. Or, ceva mai târziu, dar nu cât timp a fost el în viață, au început să se facă simțite tendințele variate ale formalismului modern, ale structuralismului, semioticii și, încă mai târziu, poeticii pretins „matematice”, care, deși sterile sub raportul rezultatelor practice, au reprezentat o „deschidere” mult favorabilă, ieșirea din sociologismul sufocant impus de marxism, din dogmatismul „principialității”, un pas spre admiterea unor variante în abordarea fenomenului literar și al judecății lui. D. Ion Rotaru, din care am mai citat, afirmă că G. Călinescu s-a arătat ostil acestor orientări, dar cred că el comite o gravă deformare a realității istorice: rezerva autorului **Principiilor de estetică** se poate presupune, din date a priori, dar el nu s-a confruntat cu „noile metode” care se fac simțite și vor câștiga teren mult după moartea sa. (Prima carte de acest gen tradusă în românește a fost cea a lui Welek și Warren, **Teoria literaturii**, 1967, cu o prefață de Sorin Alexandrescu, o apariție care a făcut epocă. **Poetică și stilistică**, o antologie de același S. Alexandrescu și Mihai Nasta, apare în 1972, pentru ca ampla **Ce este literatura? Școala formală rusă**, prezentată de Mihai Pop, ca un fel de cântec de lebedă, să apară abia în 1983).

Aceste orientări, care spărgeau monopolul marxist în interpretare, s-au strecurat grație faptului că în bună măsură obârșeau din Rusia și din spațiul slay, ele fiind complet străine de spiritul impresionistic al criticii lui Călinescu și dădeau o neașteptată actualitate studiilor de stilistică ale lui T. Vianu, dar și ale lui D. Caracostea, acestea venind în cultura română prin filiera germană. Amândoi au fost mai ales niște profesori, îndeosebi primul, printr-o mare vocație, ceea ce nu s-a întâmplat cu G. Călinescu, oricât ar protesta unii ai săi preținși discipoli, sau câte o vestală întârziată, care, fără simțul realității, oficiază pe altarul stins al unui templu vidat de substanță. Critica literară, mai ales după șocul istoric al Eliberării din '89, este însă altceva decât tămâierea, cântarea de slavă și stilul liturgic. Și chiar omenește vorbind, este greu de înțeles cum d-na Ștefănescu poate omite din evocarea profesorului ei drag episodul arestării lui Dinu Pillat, în care inițial a fost și domnia sa implicată și pe care l-a putut trăi în toată tragedia lui grozăvie...

P.S. Ocupându-mă cu multe regrete, consecință a unor speranțe înșelate, de atitudine a jalnică a lui G. Călinescu în comunism, „prietenii” mei de la **România literară**,

printre mai multe amabilități, mi-au reproșat că eu însumi nefăcând nimic în acei ani, nu am calitatea de a judeca lașitatea altora. Poate; numai că situația mea nu se compara cu aceea a divinului critic și academician, om al regimului; orice acțiune a mea (de fapt un act de sinucidere pe care mulți regretă că nu l-am comis, deoarece se scăpau de mine mai demult) nu ar fi avut nici o eficiență, nici măcar vreun ecou. Dar acum, că tot veni vorba, i-aș putea întreba pe cei din redacția de mai sus și care se vede că și în condițiile de libertate de acum își continuă acțiunile de curaj iscăind anonim, ce au făcut ei înșiși în acea epocă sau mai recent: desigur că au luptat, care la Cenzură, care în BOB de Partid, care la **Scânțea**. Urmele acestei bătălii cu Securitatea și comunismul se văd și acum: au în continuare capetele sparte, brațele în ipsos, lacrimile nu li s-au uscat sub pleoape și toate încăperile redacției miros a sânge încă proaspăt. Numai picioarele le-au rămas intacte; dovadă că nu pregetă să scrie.

De altfel, omul era în esență, prin alcătuirea lui de totdeauna, inalterabilă, un mare egotic, preocupat doar de sine și de poziția sa pe care și-a dorit-o cât mai înaltă, în relativul lamentabil al lucrurilor omenești.

ULTIMA REVOLUȚIE A SECOLULUI

Se știu multe despre penultima revoluție a secolului, că s-a transmis la televiziune, în direct, și s-au dat certificate de „participanți” și de „eroi” (!).

Dar despre ultima revoluție a secolului nu se știe nimic.

Iată cum s-au petrecut lucrurile:

Tamara (7 ani) zice: Tata, hai să mergem la politicianele noastre, să facem o revoluție!

- Hai să mergem, zic.

- Uraaaa! zice Tamara.

Ea flutură un steguleț tricolor, cu gaură la mijloc. **Le trou noir roumain. The black hole:** gaura neagră, cu toate conotațiile sale cosmice și valahe. De la purificare la vid.

Ajungem în casa politicianelor.

Ele, politicianele, sunt două: străbunica Varvara (88 de ani) și tanti Lora (63 de ani). Cu Tamara, ele fac trei generații. Ele fac secolul 20.

La 7 ani, Tamara simte o diferență misterioasă între politică și revoluție. Simte că dacă este cu revoluția, ele sunt cu politica. Politicianul, „expert în arta de a se juca cu entuziasme populare”, este altceva decât revoluționarul.

Intrăm în casa politicianelor, ne îmbrățișăm; o căldură genealogică trece prin noi.

Varvara ne aduce un pahar cu apă, servim. Este cald, este vară. Ne aduce și dulceață. Gustăm. Toate sunt doar acte tensionate de amânare a revoluției, a intenției.

Tanti Lora a zărit șipca stegulețului pe care Tamara îl ține ascuns. Prima izbucnire se produce.

- Ce ascunzi tu acolo? întrebă Lora, enervată de simbolurile străzii.

Revoluția plutește în aer.

Teatrul revoluției va fi deci aici, în blocul A-1, în apartamentul care a adunat trei generații.

Eu: Tocmai am fost, cu puștoaica mea, în Piața Universității.

Lora: Dacă eram acolo, puneam o bombă! Lora începe să blesteme.

Tamara: Bravo, tata! Ai stâmit revoluția!

Lora: Piața Universității este o pacoste, un dezastru! Manifestațiile destabilizează țara!

Tamara (cântă): „Mutilați de terorismul uității/Acestei nații blânde de golani”.

Lora: Taci din gură! În casa mea, nu permit niciodată să cânti așa ceva! Nația asta nu este de golani! Nația asta este românească!

Tamara: Tata, care știe ce face, slavă Domnului, a mers în Piața Universității, la manifestații. De mai multe ori. Iar eu mă dau în vânt după manifestații.

Lora: Trebuia să dea cu tunul în Piața Universității, să se dărâme zidurile peste toți golani care sunt acolo! Să-i îngroape sub senile și dărâmaturi. Asta trebuia să le facă.

Tamara: Dar acolo erau și Irena, și Mica, și Alec, și câinele Agbar. Să-i îngroape pe toți?

vasile andru

Lora: Da, foarte bine. Ce-au căutat acolo? De ce n-au stat acasă?

Tamara (cântă): „Mi-e greu titlul de erou/Căci frați noi suntem./Aș vrea să-mi dai un nume nou:/Golan post-mortem!”

Lora gesticulează, roșie de mânie. Zice:

- Taci! Golanii nu-s eroi. Eroii își văd de treabă, nu stau pe străzi să facă zarvă și destabilizare, plățiți de Coposu și de Rațiu! **Eroii stau la casele lor!**

Eu mă prăpădesc de râs de această definiție „canonică” a eroului.

Râsul meu toarnă gaz peste foc.

- I-aș pune pe toți la zid! I-aș împușca!

Tamara: Tanti Lora, să-mi explici tu, **clar și sobru**, de ce îți place cântecul „Sfântă libertate”, pe care l-au cântat și așa-zișii golani?

Lora: Libertatea este a tuturor, nu a haimanalelor! I-aș pune la zid pe blestemații ăștia!

Lora este o fostă eminentă profesoară de matematici. Ea duce cu sine fantasma răzbnării împotriva lui Newton și Bourbaqui.

Fantasma răzbnării împotriva unui cal care zburda fără frâu și, în copilărie, i-a produs o spaimă traumatică.

Fantasma răzbnării caută, apoi, un partid, o cruzime legitimă.

Acum Lora se dezlănțuie din nou, de această dată împotriva studenților seminariști:

- Culmea culmilor! Seminariștii cântau „Trăiască regele”. Ei îl propovăduiesc pe dracul, nu pe Dumnezeu. Blestemații!

E roșie la față, tremură.

Străbunica Varvara: Calmează-te, Lora. Ai dreptate, dar nu blestema.

Tamara scoate spontan stegulețul, strigă:

- E revoluție! Ultima revoluție!

Lora:

- Revoluție a fost atunci, în Decembrie. Acum vreau pace!

Înhață stegulețul, îl aruncă pe geamul deschis.

- Tanti, tu de când ți-ai luat așa... un avânt?

- Tu ești copil, n-ai voie să gândești așa!

- Tanti, eu pot să fac o politică mai izbucnitoare, dar nu vreau! zice Tamara.

- Știi eu ce dracului de politică faceți voi cu ăștia țărăniștii și liberalii!

Tamara scoate cordonul de piele de la costumaș și i-l aruncă Lorei, zicând:

- **Bate-mă!** Hai bate-mă! că-i revoluție adevărată!

Lora înhață cordonul. Începe urmărirea prin tot apartamentul. Lora vrea s-o prindă, se apropie, lovește, fără glumă. Tamara știe că nu-i de glumit, țipă, apoi fuge și strigă lozinci care o irită cumplit pe Lora.

Scena luptelor se mută în alte camere. Tamara se ferește, strigă: „**Bate-mă ca la Jilava!**” Ele sunt în bibliotecă. Tamara încasează încă o plesnătură, plânge, scapă, fuge.

Este un joc serios în care, printr-un travaliu de simbolizare, vedeam înțelesuri despre omenire și despre amestecul traumei și al emoțiilor în istorie.

Cum revoluția s-a mutat în alte camere, rămân singur cu Varvara. Ea este născută în Basarabia. A fugit de ocupația rusă, în 1940. Este puternică și albă. A trecut prin două războaie mondiale. Tatăl ei a fost ofițer albgardist vânat de bolșevici. Biografia ei ar trebui s-o plaseze, cu toată vigoarea, în opoziție. Îți vine să te miri că ea, totuși, nu votează cu opoziția. Îți vine să constăți că sentimentele sunt informaționale, ca și pe vremea lui Lao Zi, când nici nu era televizorul cu care să minți poporul. Cu atât mai mult azi, sentimentele sunt informațiile, nu genetice, nu biografice, nu raționale. Dar Varvara nu are reacțiile Lorei. Varvara tace. Ea participă la revoluția Tamarei tăcând.

O admiram! are ceva de șef de clan, este o dovadă vie dintr-un matriarhat subtil, etern, al speței umane. Este puternică și albă. Ea a condus convoiul refugiaților din Basarabia peste Prut, căci bărbații își pierduseră capul, acționau haotic, soțul ei făcuse o nevroză fobică. Ea îi ținea în frâu, ea trata și prospecta spațiul vital. Ea vorbește trei limbi: româna maternă și limbile a două imperii ne-latine trecute peste noi.

Eu: Acum zece ani m-ai învățat cântecul acela: „Ona umirala”. Te rog să-l mai cânti o dată.

Varvara, cu chipul brăzdat de riduri, cu surâsul metafizic, întonează acel cântec ne-latin ca sunet și ca psihologie: „Jură tu la mormânt/Jură tu la movilă/Pe alta să nu îndrăgești//Că altfel, omule/Din negura morții/Sub blestemele mele sfârșești!”

Eu: Doamne, ce jurământ îi cere femeia aceea! Cât instinct de posesiune și câtă legare! Spaima de neant naște în om mecanisme de apărare cumplit. Tu ai putea să ceri cuiva un asemenea legământ absolut?

- Oamenii robiți de patimă! zice Varvara.

Oare patima ține de vitalitate sau de primitivism, sau de cruzimea predestinării, a supraviețuirii?

Varvara, cu experiența ei slavo-română, îmi dădea o altă cheie a istoriei. Oamenii alcătuiesc imperii pentru că sunt înspăimântați de fragilitatea vieții. Ei smulg, ei adună cu

lăcomie ființe-obiecte. **Relația ucigașă este periodic reînnoită.**

Varvara e emoționată, și emoția a curmat revoluția. Ultima revoluție din acest secol.

*

Îmi iau copilul și mergem acasă.

Pe vremea aceea, noi eram tare buni camarazi. „Oedip pozitiv”, cum zicea, cu un termen profesional, mama mulțumită de departe.

Ajungem acasă.

Tamara, pe covor, aranjează niște cuburi.

- Eu construiesc o **închisoare!** zice Tamara.

- Pe cine vrei să închizi? întreb.

- Nu închid pe nimeni. O fac casa veritelor.

O trimit la culcare. Nu vrea. Ea zice:

- Tata, dacă aș fi bufniță, aș vorbi o limbă unică și ușoară: **hu hu hu!** Dar suntem ființe umane și vorbim limbi diferite!

- Gata, mergi la culcare. E târziu.

Ea trage de timp. Îmi cere:

- Și acum, înainte de culcare, facem **neapărat** un curs de Yoga.

Într-o zi, eu i-am povestit că unul din tenii mei a rezistat torturii în închisoare datorită faptului că practicase Yoga.

Dimineța următoare, ne întâlnim cu Elena. Tamara îi povestește:

- Știi, tanti Lora e o **fesenistă** grozavă. Nu suportă „Imnul golanilor”, zice că să dea cu tunul și să dărâme Universitatea peste manifestații!

Peste trei zile, Tamara va pleca în Franța. Țara ei va fi Franța. Astăzi ea împlinește 7 ani. Mama ei s-a expatriat. Tamara va merge la ea. Și ultimul rebel veritabil va fi înghițit de Occident. Este exil? Mai este exil? Și oare generația ei „salvată” va fi mai favorizată de soartă decât generația noastră pierdută?

Se va mișca pe o suprafață mai mare; dar va fi mai liberă?

Elena întreabă:

- Ce te faci tu în Franța, dacă nu sunt manifestații?

- O să provoc eu unele manifestații, dacă găsi unii fesenști pe acolo! răspunde Tamara cu gravitate.

Ajungem la casa Dalles, lângă o troiță proaspăt ridicată.

Punem o lumânare pe caldarâm, lângă troiță.

Tamara întreabă:

- Tata, în locul ăsta au vrut să-l împuște pe Alexandru?

- Da, chiar aici.

Se uită fix la flacăra lumânării, n-o pot clinti.

- Dar nu l-au nimerit, zice ea.

- Nu l-au nimerit. L-au împușcat numai pe prietenul lui.

- Aici l-au împușcat?

- Da, chiar aici.

- Era de vârsta lui Alexandru?

- Mai tânăr cu doi ani.

- Și mama lui a plâns?

- Da, Tamara.

A privit cum arde lumânarea, mult timp. Am aprins încă o lumânare. Apoi am luat metroul și am mers acasă.

Astăzi o conduc la aeroport.

Ajungem la Otopeni. Completez hârtiile de încredințare a copilului pe timpul călătoriei. Tamara e mică și are în brațe o carte mare, uriașă. Așa îi place ei, să aibă la bord o carte mare. Mama ei o așteaptă la Orly.

Avionul decolează, urcă, ia înălțime.

Privesc cerul, aliatul meu liric. Sunt singur, singur până la Dumnezeu. În jurul meu este un vid din ce în ce mai suportabil.

eugen evu

Cântecul care vă plânge

S-a scumpit și vorba simplă, s-a scumpit și adevărul,

Tipărim pe toată delta leii noștri, mulți și mici,

Cel mai mult îmi este milă de copii cerșind spre cerul

Care și-a întors privirea, milă mi-e și de bunic.

S-a scumpit durata vieții; frigul, foamea și prostia.

N-au plecat din țara noastră după basmul decembrist.

Nici poetul nu-i acasă-n țara lui, în România, El trăiește tot din mila sponsorului comunist.

S-a scumpit și idealul, vierme-al utopiei oarbe.

Serate vieți, în grabă, suie dealu-n Valea Seacă

Cel ce vine la putere chiar puterea îl absoarbe.

Jos cu el! și vine altul, se-opintește și înșfacă...

S-au scumpit zilele noastre, cetățeni și cetățene!

Chiar acum, pe Dâmbovița, unul care a mai fost,

Bătăindu-se eroinic, iar promite și se screme

Să apuce sceptrul țării, neamului umil și prost.

Dacă țara lui Cutare are criminali și hoți

Ea și-i merită să-i aibă, că-i naivă și prea blândă,

Cei mai mincinoși, viclenii, ies în față, tragem toți

La pripoana sărăciei, robi ai păcii cu dobândă...

Dacă țară nu-i aruncă de pe cărca ei cea roasă

(Nu cu băta și lămpașul grotelor Mineriei, Ci cu mintea luminată, a stăpânului de-acasă)

Ies în față cei nemernici, merităm tăișul spadei!

Din nimic, nimic răsare. Toți se-afundă cu „soluții”,

Emanați ai coteriei, ai pretensei revoluții;

Noi plătim (și-abia începe!) teatrul ce l-am aplaudat,

Generații răbdătoare, orizont decapitat.

Dacă frica și prostia fac copii și cer o pâine,

Mulțumindu-se cu asta, cu „supremul ideal”,

Azi, abia, triumfă ăla, „omul nou”, eternul „mâine”,

Iar prezentul e doar clipă ce se scurge în canal.

Cartea-i terfelită-n stradă, cărturarii mor de foame,

Zarva și demagogia, trâncăneala și dezmățul

Sunt doar scule nichelate. Merităm iar să ne-nhame

Cei cu pâra, cei cu hâra, cei cu biciul și juvățul!

N-am să tac chiar de aceeași care-au mai făcut o dată

Îmi vor pune peste gură pansamentul de noroi...

Dar de ce priviți spre mine cu uitare vinovată?

Nu mă plâng de mine însumi! Eu vă plâng, cântând, pe voi...

Poem pentru contemporani

Azi avem de toate, marea libertate
De-a privi, dansează țurca prin oraș.
Să vorbim e voie (Arca-i a lui Noe).
Doar cantina cară boli în sufertaș

Hărniceste moartea cum prin vii omida,
Unii-s duși cu dricul, alții cu spinarea.
Scump plătești sicriul, popii, cărămida,
Scump plătești fanfara și spitalizarea.

Tu plătești ce vinde, zeu parșiv, destinul,
Tu plătești procente pe vânzarea țării,
Doze mici de sânge-nlocuit cu vinul,
Adevăr în rate, mila indexării.

Tu plătești ce-ți vinde prietenul trădării,
Tu plătești ce-ți fură statul prin impozit,
Tu plătești și jaful din „elita” țării -
Viața ta-i o cifră-ntr-un imens depozit.

Azi avem de toate, doar trecutul zace:
Și-au vopsit discursul vechi ciocoi noi...
Mutrele acrite, faptele rapace
Convertesc viața-n foame și gunoi.

Azi avem de toate, doar pe noi, sărmanii,
Ne-am pierdut! și-n stânc mușcă lupăria...
Frica, lașitatea și curvia, banii
Spurcă libertatea, spurcă România!

Om pe om se minte, om pe om se-nșeală,
Iar poetul, uite-l, face pe nebulul.
(Dacă-nțelepciunea-i o femeie goală
Cel ce-o face târfă-i dăruie săpunul...)

Azi avem de toate, sfântu-i Teocistul,
Fumul de tămâie-a usturoi miroase...
Iuda face bișniț, neo-securistul
Întreține frica-n mințile fricoase,

Sponsorul a toate-i Hoțul. Iar trădarea-i
Cârpa lui, la bursa vinderii de frate;
Azi în țara noastră e parfum duhoarea.
Nu ne prea convine sfânta libertate!?

Îi aud pe unii cum scâncesc spre lanț,
Îi aud pe alții cum se plâng, de cine?
Robul își așterne patul într-un șanț -
Toți au prins năravul propriului lor câine!

E ciudat cum pofta pentru lingueală
și de patru oase pentr-un trai decent.
Este pentru unii „viața ideală” -
Viitor - trecutul, fără un prezent...

Azi avem de toate, țara-i ca un shop
Cine are are, cine n-are crapă.
Cine fură munții scapă. Pe-un cartof
Altul umflă gherla, cu orez și apă

Foamea și obida-n „noua lor etapă”
Mână turma-n veacul orb și rupt de șale.
S-a-nbuiat Otreapa, intrigile sapă
Holdele răbdării prea-naționale.

Azi avem de toate, viața noastră trece
Între umilințe și-ntr-un indexări...
Anii vieții noastre trec din zece-n zece
- Ce bătrâni sunt fiii scumpei noastre țări!

Oile baladei pasc pe poligoane,
Tuburile goale de acum opt ani:
Cine-a tras, măi dragă, cine-a tras, măi
Ioane?
Locuim dosare, minerim golani.

Fiți cuminți tovarăși! S-a făcut dreptate!
Ne-am pierdut doar viața, supraviețuim...
... Azi avem de toate, le vedem pe toate
Libertatea-i scumpă, morți vă mulțumim.

S-a schimbat la oameni numai uitătura
- Nu mai crede nimeni, Doamne, în nimic!
Milă și rușine că nu-mi tace gura,
Silă și mânie, moarte dată-n spic...

Azi avem minciună harnică-n cetate:
Noi suntem de vină, fiindcă se mai poate.

MODERNITATEA UNUI POET

Fără o absolutizare, în genul lui Buffon care spunea, în discursul de recepție de la Academie, că „le style c'est l'homme même”, se poate totuși demonstra că stilul poetului G. Coșbuc îl așează printre cei mai actuali poeți.

Desigur, modalitatea de comunicare a unui scriitor reunește o serie de mijloace lingvistice, cu scopul de a obține anumite efecte de ordin artistic. Între acestea, unul, pe care poetul l-a mănuit cu dezinvoltură, și care face din el un creator modern, este folosirea aforismului.

Se pune problema dacă poetul a utilizat, intenționat sau nu, aforismul. Dacă acceptăm axioma că spiritul spumos, verva îndrăcită sunt trăsături ale scriitorilor munteni, iar povestirea dulce, domoală, cu întorsături meșteșugite de frază, o trăsătură a scriitorilor moldoveni, vedem în această înclinație spre aforism, spre „morală”, spre „învățarea de minte”, caracteristica scriitorilor transilvăneni. Dacă ne gândim însă la mecanismul construcției aforismului, care pretinde observație îndelungată a faptelor de viață, urmată de sintetizarea esenței lor într-o expresie cu valoare generalizatoare, concisă și memorabilă, atunci înclinăm să credem că autorul a folosit intenționat aforismul, urmărind să-și educe conaționalii, să le transmită un anumit cod moral.

Romanul lui Cornel Cotuțiu „Șarpele albastru” este o replică la romanul lui James Joyce „Ulise”, fiind, în felul acesta, implicit, și una a Odiseei lui Homer.

Ca și aceste opere, cartea urmărește tribulațiile, „Călătoria” eroului principal, Vlad Sebastian, de la plecarea din spital până la ajungerea „acasă”. Numai că aici aventura eroului și-a pierdut orice urmă de vigoare, e de-a dreptul emaciată.

Dacă în romanul lui Joyce se produce o alunecare din registrul eroic în cel prozaic (Leopold Bloom, eroul principal, pleacă de acasă, dintr-un „război casnic” - ce corespunde războiului troian din care pleacă Ulise al lui Homer), în romanul „Șarpele albastru” se produce o alunecare din registrul prozaic în cel grotesc, aleatoriu. Eroul pleacă din casa de nebuni, locul unde, sănătos fiind, se sustrăsese războiului vieții și ajunge pe fundul Someșului, unde se închide: „apa acoperindu-i fața ca o pernă care-ți răpește respirația” (pag.251). Este învins (a câta oară?) pentru că descoperă, după un număr de încercări, că acesta este lucrul presimțit pe care și-l dorește.

Se produce aici o curioasă interferență cu mitul național românesc al meșterului Manole. Romanul debutează cu dispariția unui elev, Manole Semeran, în același râu. Manole este căutat cu înfrigurare din motive diverse: oportunitism, dorință de senzațional, pietate etc., de către autorități, curioși, tată ș.a.m.d. Cel care-l descoperă însă este Vlad Sebastian, eroul principal, care face cunoscut locul unde se găsește înecatul; (loc care coincide, nu întâmplător, cu cel în care el însuși se regăsea pe sine). Mortul nu-și va părăsi însă locul decât atunci când descoperitorul lui se va îneca la rândul-i (și tot din proprie voință - Manole Semeran însuși s-a aruncat în apă de parcă voia să se îneca).

Din aforismele poetului se conturează profilul moral al omului ce reprezintă modelul propus de autor. Este **luptătorul**, cel care înfruntă viața, poate unicul tip posibil în această parte a lumii unde Dumnezeu i-a așezat pe români, tip potrivit cu etern-repetabilele perioade de „tranzitie” străbătute de aceștia.

Calitățile pe care le recomandă Coșbuc sunt: modestia („Multe bunuri are omul/Dar virtutea cea mai mare/E să nu se ție mândru/Cu virtuțile ce are” - Puntea lui Rumi), liniștea sufletească („Când e fericită, spune-mi/Mai mult ce-are o regină?” - Rada), curajul chiar și în fața morții („De-ar curge sângele pârâu/Nebiruit e brațul tău/Când morții-n față nu tresari” - Decebal către popor), demnitatea („Dar nu-i totuna leu să mori/Ori cănelă-nlănit” - Decebal către popor), cinstea („Dacă ești cinstit n-ai teamă/De dușman, de-ar fi ciclop” - Gazel), voința („Voința-nvinge tot - Ridică-te, să scuturi ce te-apasă”), spiritul activ („Să vrem și să muncim - Ridică-te, să scuturi ce te-apasă,” „Amar e gândul/Veșnic nemișcat să stai” - Pe deal), viața închinată unui ideal („Ești un nemernic/Când n-ai un țel hotărâtor” - Lupta vieții), credința că numai împreună cu ceilalți poți învinge („Tu ai pe-ai tăi. De n-ai pe nimeni/Te lupți pe seama

tuturor” - Lupta vieții).

Sunt condamnate: slăbiciunea („Nimic nu-i mai de răs ca plânsul/În ochii unui luptător” - Lupta vieții), pierderea timpului în speculații sterile („Nu cătăm noi adăpost/Nici în milă, nici în rugă” - Pentru libertate), văicăreala cârtitoare („Murmurul azi și orișicând/E plânsul în zadar” - Decebal către popor), neluarea de atitudine („Iar a tăcea toți lașii știu” - Decebal către popor).

Este exprimată o întregă filosofie de viață. Viața este datorie („Viața-i datorie grea/Și lașii se-ngrozesc de ea” - Moartea lui Fulger), lăcomie („Zici fum? O, nu-i adevărat/Război e, de viteji purtat” - Moartea lui Fulger), căutare a idealului („Viața asta-i bun pierdut/Când n-o trăiești cum ai fi vrut” - Decebal către popor). Ea nu trebuie pierdută de visări deșarte („O, dar nu pentru visări/Ni-e viața dată” - Pe deal) și nici în inutile întrebări despre rostul ei („De ce să-ntrebi viața ce-i/Așa se-ntreabă cei mișei/Cei buni n-au vreme de gândit/La moarte și la tânguit” - Moartea lui Fulger). Ea trebuie înfruntată („O fi viața chin răbdat/Dar una știu: ea ni s-a dat/Ca s-o trăim” - Moartea lui Fulger), fără tânguiri iresponsabile și inutile („Dar să știți că nu ne plângem/Ca nebunii ce se tem” - Pentru libertate). Greutățile vieții sunt cele care conferă forță omului („Ce cuminte-i firea/Numai prin nedrept ea poate/Pe cei slabi să-i facă treji/Pe fricoși bărbați viteji” - De pe deal), îi dau încredere în forțele proprii („Puterea este-n voi/Și-n zei. Dar vă gândiți eroi/Că zeii sunt departe, sus/Dușmanii lângă noi” - Decebal către popor).

Suntem la antipodul acelor lamentații mioritice, atât de urâte de Emil Cioran (v. „Schimbarea la față a României”), sigur poetice și frumoase, dar extrem de periculoase pentru dănuire.

UN ALT ULISE

Care sunt semnificațiile acestei rocade? Este oare acest Manole Semeran Telemac, fiul lui Ulise, din opera lui Homer sau Stephen Dedalus, fiul „spiritual” al lui Leopold Bloom, din opera lui J. Joyce? Moartea lui este moartea lumii? A unei anumite lumi însă, pentru că acțiunea „Șarpelui albastru” se petrece înainte de 1989.

Oricum, deși concluzia e cinică, lumea aceea merita să moară.

Este lumea regimului totalitar, în care autoritățile sunt împotriva: „disciplinei liber consimțite, că multora li s-a urcat democrația la cap” (p.11) și oricum există modelul sovietic al unei ordini „inexorabile”, o lume în care lipsește ceva esențial (și anume „fratele”), o lume a realității crude (în care cooperativizarea face din om un „mușuroi”, iar partidele de șah se câștigă sub amenințarea pistolului), în fine, o lume în care și limbajul s-a degradat (și este de remarcat tehnica construirii frazelor: o poticnire, ca o lovire de zid, frazele întrerupându-se atunci când urmează explicația pe care personajul nu vrea sau nu poate s-o dea pentru că îi este indezirabilă).

Comentariile eului (scrise cu litere cursive, detașate din text) se constituie în amare microeseuri filozofice în care, cum spune autorul, alergi după sens și dobândești „o abureală”. Oricum, există în roman o credință nestrămutată în semnificațiile ascunse ale

tuturor lucrurilor și de aici căutarea lor continuă.

Laitmotivul romanului este lumina interioară. Personajele, care așteaptă de la eroul principal elucidări sau sunt convinse că acesta „le citește”, observă adesea că fața lui are acea lumină care este, poate, a sensului.

Motto-ul cărții (luat din opera lui Camil Petrescu) așează cartea sub auspiciile „adevărului” și, într-adevăr, avem de-a face cu o literatură a „autenticului”. Se recunoaște orașul Beclean pe Someș, sunt surprinse atitudini corecte (scenele de la învățământul seral, de exemplu, fac observabilă formația didactică a autorului; nunta lui Le Murmur - ciudat nume, nu? - deși văzută cu un ochi ce surprinde, mai ales, grotescul, e așa ca-n realitate).

Tehnicile narative, la fel ca-n romanele-model amintite, sunt foarte diverse. Există și un ușor misoginism (tolerant, uneori chiar înduioșat, față de „slăbiciunile” feminine - incontestabile în viziunea autorului) evident mai ales în capitolul „Amazoanele”. El este, de altfel, perfect, perfect explicabil într-o lume a bărbaților, cum este cea a lui Ulise, lume în care femeile sunt doar pretexte, motive sau răsplată.

ÎN TRE LUDIC ȘI MINUS CUNOASTERE

de ROMUL MUNTEANU

Se pare că există în ființa umană o tendință ciudată de dizolvare a unor realități prea compacte, de explorare a unor adâncimi ce par și ele a adăposti cine știe ce fapte enigmatice. Fantezia ludică a oamenilor se manifestă încă din anii copilăriei, când cei mici demontează păpușile, le strică, pentru a vedea ce este înăuntrul lor. Oare poezii nu fac uneori la fel? Fantezia lor jucăușă nu destramă realul pentru a-l recompu în alt chip? Mutarea ochilor și a sânilor, transferarea unor obiecte în părți ale corpului în alte locuri, nu prezintă efectul acestor impulsuri ludice, bizare, menită să relaxeze? Cred, de altfel, că nu era deloc gratuită afirmația lui Schiller despre procesul de creație asemănat cu jocul copiilor.

Când scriu toate acestea, simt nevoia să mă întreb dacă Saviana Stănescu a simțit în versurile sale (*Sfaturi pentru gospodari și muze*, 1996) acea atracție infantilă de-a se juca cu imaginile, cuvintele și oamenii sau ludicul a devenit pentru ea un pretext de regăsire a inocenței pierdute, ca și râsul crud, dar senin, capabil să dea relevanță unor resorturi mai puțin obișnuite ale ființei umane.

„El. Fetița mea femeie - Vis femeie-urlet și-au făcut/leagăn portativ, să-ți întinzi trupul/Să-ți balansezi coapsa să-ți îneci mama/în ligheanul ăla cu oxigen.” (*Eleada*).

Există în acest poem al aspirației spre maturitate și o teamă a pierderii inocenței, prin răzvrătirea corpului înflorit, o dorință de stagnare, dar și de replică în reverie, când existența pereche se conturează ca un superlativ al existenței.

„Eu. Pune-mi botniță, pune-mi frâu pune-mi zăbală/nu vreau să mușc nu vreau să cânt/vreau nemîșcarea împietrirea somnul”.

Dar dincolo de o anumită tendință spre unu (androginism) corul recomandă ieșirea din leagănele copilăriei, proiectarea în devenire, proliferarea. Corul: „Elea, Elea ascunde-te/În somnul trupului tău Elea/ ascunde-ți pleoapele silabele cuvintele/pogoară-te în țărână și/înmulțește-te Elea”.

Ieșirea din începuturi, fixarea, perechea sunt treptele care prin schimbare duc spre moarte. Și așa începe jocul copilei de-a umbrele, de-a cuplul etc. „Avem încăperi speciale de împrumutat umbre/de asortat umbra mea cu umbra ta/până când cuplul nostru se destramă/și tu îți alegi altă umbră și tot așa”.

Evident că limbajul este ambiguu și șocurile de sensuri trimit în mai multe direcții. Dar aproape întotdeauna sub stratul de suprafață al ființei umane din poezia Saviane Stănescu se găsește, mai mult sau mai puțin evident, etimologia copilăriei. Rezonanța acesteia răzbate în diferite direcții: „m-am născut/fără puterea de-a trage linia de-a

înțelege/limita granița capătul finalul/nu mă cutremuri moarte nu mă înspăimântă” (*Handicap*).

Proiectată în timp (maturitate), starea aceasta opacizează realul, traducând totul în semne și imagini, în abstracțiuni divers colorate. „ca și atunci văd oamenii/fără formă, chip-trup/doar cuvinte colorate”.

În aceste straturi etajate ale existenței, totul se domesticește, se banalizează sau trece printr-o îmblânzire a semnificației. Într-un asemenea context până și crucea își pierde sensul tragic. Poeta nu se lamentează, fiindcă și ea a pierdut sentimentul tragicului. De aceea, totul este tradus într-un limbaj hazos. Masificarea crucilor - obiecte, descriere ușor hilară: „Cresc cruci de-un an de zece de o mie/nu mai știu de când e-o meserie/veche m-a învățat tata și pe el bătrânul/care-și ținea crucile și odăița din casă” (*Crescătorii de cruci*).

Nu se poate spune că Saviana Stănescu nu ar avea acces la tragic. Dar ea îl ocolește sau îl deturneză în ironie și umor. Râsul ei este o formă de manifestare superioară a inteligenței, o reacție față de **mecanismele placate pe viu** (Bergson), față de fenomene seriale, ce întrețin disputa hilară. Deturnarea evenimentelor grave în stări ludice devine un procedeu general: „jocul nostru preferat este/aruncarea de la etajul pardon nivelul/zece o sută sau două mii atunci umbre/se fac pe loc parașută (*Fuga*).

Corpul uman devine obiect, spațiul domestic se configurează ca un loc de joacă în care actul erotic, repetat, se descompune ridicol pe bandă rulantă. Femeia capătă și ea prin multiplicare atribute de păpușă, „Camelia transpiră lipită/de covoare lila pe care el/a dat-o de-a dura a luat-o/de-a dura”. (*Cameluța*)

Umorele Saviane Stănescu este un amestec din Marin Sorescu și Nichita Stănescu. Există însă și o diferență colosală. Umorele ei nu are acces la metafizic. În aceste ipostaze, mi se pare mai aproape de formele absurdizate, cultivate de Urmuz: „Dina nu s-a născut ca noi toți/deși a fost ca noi toți/făcută de măsă/făcută într-o zi de duminică/din lapte ouă și făină/frământată bine amestecată” (*Dina-Gospodina*).

Cu *Proscrisa* (1997), registrul literar al scriitoarei nu se modifică, ci se multiplică în cadrul unui **dialog scenic** extins, pigmentat cu notabile insule de poezie. Tonul ironic, aluziv, vine dintr-o ipostază mai veche a **proscrisei**

din era suspiciunii. Ea fusese supusă la izolare și reclusiune pentru că: „am furat am mințit am ucis/am hulit am preacurvit am prea/adesea adăpostit cetele altora/în încăperea de oaspeți/creierul meu” (*Proscrisa*).

În *Proscrisa* descifrăm o literatură a cotidianului, o „transcriere” a **lejerității de-a fi** într-o existență situată între **Kitsch și absurd**. *Proscrisa* este, de fapt, imaginea femeii în diferite ipostaze, proiectate în real și în spațiul reveriei sexuale, conjugale, silite, casnice etc. *Proscrisa* este un poem despre ipostazele femeii și ale bărbatului în lume, ca și despre dorințele ascunse și refulările ființei umane. Reclusiunea, trăirea în spațiul închis la modul voluntar, se transformă într-un lament monologat. „n-am ferestre am oglinzi în care pot/să-mi contemplan mutra trecând/prin multiplii și submultiplii/disperării” (*Casnică?*)

Și, fiindcă vorbeam de existența **Kitsch și lejeritatea de-a fi**, spiritul parodic al poetei țintește direct spre pansexualism și alcooluri. „v-a făcut pe plac/și-a făcut și ei/le-a făcut sâni/în formă de falus/și-a umplut și cana/cu vodcă și-a zis/noroc”.

După ce o complexă pleiadă de poeți români și-a istorisit chinurile tantalice în lupta cu rezistența cuvintelor, Saviana Stănescu le experimentează, le împinge în acțiune, le rostogolește prin toate locurile ascunse, intime ale ființei umane. Confeționează resorturi corporale feminine, le deconectează, le face să-și exhibeze sexul, să geamă de singurătate sau să râdă, amuzate de propriile defecte. Departele de a fi masochist, gestul acesta este plin de umor, gata să înțeleagă și să sugereze orice. „Originală oare? orgolioasă 80 (la sută)/pare normală paranoică paradigmată paradoxală 22%/rușinoasă 51 reia 27 răzbunătoare cred /adică 33 sudică 77 șagalnică 50%/etc. etc.”

Și pentru ca totul să se focalizeze, să înțelegem și evaluarea poeziei, la diverse niveluri de pretenții, autoarea inventează un mic cor de voci-ecou, pe marginea aceluiași text: „Poetul adâncuri frunzărind/zadarnic /fluturi de mîlucid/poetul. **Poeții genial/colosal/boreal/ancestral/Poeții** ultrabanal/s-a

Nu se poate spune că Saviana Stănescu nu ar avea acces la tragic. Dar ea îl ocolește sau îl deturneză în ironie și umor. Râsul ei este o formă de manifestare superioară a inteligenței...

mai făcut/s-a mai văzut/s-a mai încercat.” Într-adevăr, un scriitor își poate imagina oricând o asemenea gamă de

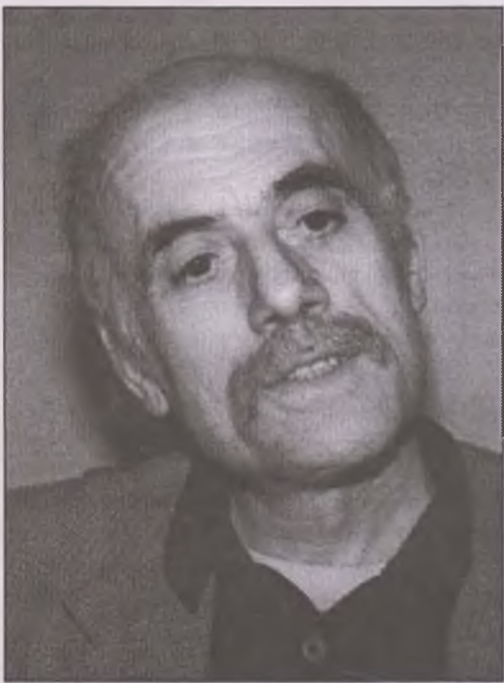
reacții față de opera sa. Fără îndoială că șagalnica poetă nu a scris versuri doar pentru „gospodărie și muze”. Ea face parte din ultimul val actual de deromantizare a poeziei românești, de injectare mărită a spațiului literar cu influxurile cele mai variate ale realului-real sau imaginar-distorsionat.

Dar acest proces nu se va opri niciodată. Poezia Saviane Stănescu este o stație de tranzit, agreabilă, relaxantă, dar lipsită în mod voluntar de povara existenței. Cu cărțile ei nu se va culca niciodată seara un adolescent, nici nu le va ține la îndemână, sub pernă.

stere gulea

„TRĂIAM ÎNTR-UN GHETOU”

RHEA CRISTINA - Simate domnule Stere Gulea, dvs sunteți un om al Cetății și, totodată, directorul general interimar al Televiziunii Române. Spuneți-mi, vă rog, este posibilă o colaborare (o uniune sau o relație direct dependentă) între o televiziune publică, națională (de exemplu TVR) și membrii societății civile (românești)?

STERE GULEA - Deocamdată nu știm să stabilim raporturi între instituțiile statului și societatea civilă. Eu aparțin mai mult societății civile decât formelor instituționalizate. A venit noiembrie '96 și o parte dintre cei care se consacraseră (într-un fel) unor zone ale societății civile au devenit conducători, ocupând într-un fel mai mult sau mai puțin posturi de conducere în organisme ale instituțiilor statului. Și una dintre instituțiile pe care se focalizează foarte mult privirile în România este Televiziunea Națională.

R.C. - Înverșunarea cu care TVR a fost și este blamată sau apărată a făcut să se vorbească în acești șapte ani de o veritabilă „obsesie națională” (prin pasiunea stărnită în cercurile înalte ale politicii și în cele largi și difuze ale cetățeanului de rând)...

S.G. - Eu cred că ea de fapt reprezintă foarte bine societatea românească la momentul la care ea se află: după mine, cam prea nervoasă, agitată, instabilă, zgomotoasă, cu accente uneori isterice. Din păcate, nu și-a găsit încă echilibrul. Dacă voi contribui puțin

la netezirea drumului spre normalitatea acestei instituții, voi fi foarte bucuros.

R.C. - În interviurile (nu puține la număr) acordate de către dvs în presa română, se remarcă două subiecte, teme esențiale, cu privire la TVR: necesitatea creării unui alt tip de realizator de emisiuni culturale și schimbarea mentalității de tip feudal, prin încercarea de „de-feudalizare”. Ambele soluții se subscriu grilei de vară. Avem cadrul necesar realizării celor două propuneri?

S.G. - Într-un interviu, eu l-am dat ca exemplu pe Bernard Pivot. E un model. Mai ales că, într-o oarecare măsură, încă, modelul culturii franceze, cel puțin pentru o parte dintre oamenii de cultură, reprezintă un model. Am vrut să dau pur și simplu un exemplu, un model de urmat. Pentru că este singura emisiune de pe France 2. Este singura emisiune de tip cultural. Cum este ea făcută? Are și elemente de spectacol. Bernard Pivot este un actor. Mă refer la doza de extravertire, de gesticulanță, de provocare. Pe care, într-o oarecare măsură, la noi o are Iosif Sava. Dar nu are și ochii luminoși ai lui Pivot.

R.C. - Sunt necesare și elemente de regie...

S.G. - Da. Eu am venit, de exemplu, pe această coordonată și am spus. Unul dintre oamenii la care m-am gândit (nu este singurul) este George Pruteanu. Care, mă rog, face „Doar o vorbă să-ți mai spun!”, emisiune care a trecut pe la Tele 7abc și ProTV. Eu am ținut ca George Pruteanu să poată să se exprime (în ciuda faptului că a intrat în politică și totul a devenit mult mai complicat). El este, după părerea mea, un histrion, în sensul bun, nu peiorativ. Are în el, se simte, cum gesticulează, cum inventă, cum improvizează, cum își pregătește scenetele.

R.C. - Ce rol joacă limbajul (la televiziune)? Maurice Merleau Ponty observă că, înainte de toate, limbajul este „un fel al corpului omenesc de a trăi și celebra lumea”...

S.C. - Întodeauna, la televiziune vom merge pe exprimarea asta orală (gesticulația își are aportul ei foarte important, fără expresivitatea întregului nu se poate)... Trebuie să vorbești, să „treci” ecranul, darul ăsta îl ai sau nu îl ai. Aici este o problemă. În cinema, s-a tot vorbit și nimeni nu a descoperit secretul fotogeniei. Mai ales la femeie. E vorba de celebrii ochi ai Gretei Garbo, de fascinația Gretei Garbo. Dacă privești cu ochiul zici: ce de găsit, domnule, nu e nimic de apreciat. Și, dintr-o

dată, în fața aparatului de filmat, niște ochi care nu par deosebiți. Dimpotrivă, par nu suficient de expresivi. Ei devin expresivi, misterioși...

R.C. - Incantațiile magice ale limbajului presupun și ele o relație, o comunicare de un anumit gen între vrăjitor și „victimă” sa (publicul)...

S.G. - Eu la asta mă refer și nu dacă se va face din Cornel Todea (cu care discutăm acum un proiect) un Bernard Pivot al României. Nu despre asta este vorba. După mine a arătat proba de dialogant și de om care știe să comunice și de plasticitate și histrionism prin „As-show”-ul de la Tele 7abc. Cornel Todea, în plus, după mine, are și experiența regizorală. Are capacitatea de a monta, de a vedea totul ca pe un spectacol.

R.C. - În sensul aristotelic, cuvântul „informație” vrea să spună comunicare a unei forme, iar celălalt sens (al limbii curente) îl reprezintă transmiterea unui mesaj. Comunicarea este o percepție, o acțiune asupra obiectului receptor și un efect retroactiv (feedback) asupra persoanei emițătoare. Funcția de director general interimar al TVR v-a afectat relațiile cu oamenii de cultură din România?

S.G. - Într-un fel, da, dar dacă nu aș accepta critica, observațiile, ar trebui să mă retrag.

R.C. - Și totuși a existat un protest al scriitorilor români, publicat în presă, privind măsurile decizionale vizate de dvs...

S.G. - Eu am spus la un moment dat, într-o conferință de presă, legat de acest subiect (n-a vrut sau n-a relatat presa - aici e o problemă): dacă acest lucru, ceea ce se întâmplă în TVR, sub directoratul meu, că emisiunile culturale ar fi fost înainte de a avea experiența de dinăuntru a televiziunii, pesemne că aș fi semnat și eu protestul. Am vrut să spun că de afară, de la distanță, nu putem să realizăm care sunt cerințele și obligațiile pe care televiziunea le are. Cultura nu poate fi impusă. Ea trebuie aibă dus-întors. De la cei care fac emisiunile, la publicul care e în fața micului ecran. Dacă eu încerc și am vanitatea să cred că o să culturalizez cu forța, nu o să realizez lucrul acesta. Cultura de televiziune trebuie în așa fel făcută, încât să atragă omul și să-i stârnească interesul, și încet-încet, acesta să aibă sentimentul că asistă la un lucru care-l îmbogățește și că participă la el. Cred că este o iluzie, o naivitate și un fel de orgoliu nemăsurat să credem că noi, oamenii de cultură, trebuie să culturalizăm cu forța poporul.

R.C. - Mircea Eliade afirma că „viața și cultura unei țări nu se măsoară nici cu «azi», nici cu «mâine»; se măsoară cu decadele, cu veacurile”, („Profetism românesc - România în eternitate”, ed. Roza Vânturilor, 1990). Înainte de 1989, în societatea românească a existat un mit al scriitorului român. În angoasa comunistă, România a rezistat prin cultură. În decembrie 1989, micul ecran s-a metamorfozat peste noapte în marea agora a libertății ce părea a fi fără margini. În primul rând a libertății de expresie, sistematic refuzată timp de decenii în șir. Prin televiziunea națională, singura existentă la acea dată, viața părea că are valoare numai dacă era pusă sub ochiul camerei de luat vederi. Actualmente, carențele

societății noastre ne situează la mare distanță de standardele modernității. Noile modalități de realizare a emisiunilor culturale ar schimba imaginea societății românești în 1997?

S.G. - *Sunt necesare aceste tipuri noi de emisiuni culturale. Nu știu dacă gustul publicului s-a schimbat, dar el are posibilitatea să compare. Înainte de 1989, noi trăiam într-o izolare, într-un ghetou, nu aveam posibilitatea să comparăm și nu puteam evalua. Era bine, era rău, asta era. Astăzi nu se mai poate, trebuie să ținem cont de ceea ce se întâmplă în lume, de cum se face televiziune în toată lumea. Nu dintr-o dorință de a ne alinia, ci pentru că există un limbaj vizual. Televiziunea este un limbaj vizual și nu limbajul audio pe sticlă. Din păcate, marea majoritate a emisiunilor de la TVR erau talk-show-uri, dar de fapt erau emisiuni în care se vorbea și se vorbea, și se pleca și se pleacă încă de la texte scrise. Deci de la o cultură scrisă care este citită pe micul ecran. Nu este aceasta calea.*

R.C. - Ziaristica reflectă o lume de valori, fiind ea însăși o valoare complexă de tip informațional, explicativ și recreativ. Marii jurnaliști de televiziune taie brazde adânci în conștiința generațiilor care citesc opera lor formatoare de atitudine morală, civică, spirituală. Care este registrul de aptitudini cu care ar fi de dorit să fie înzestrat ziaristul de televiziune? Talent, erudiție, sinceritate intelectuală, spirit critic, gust estetic, o cultură generală bogată, o conștiință neliniștită, vocație, logică, intuiție și curaj?!...

S.G. - *Despre vocație, despre talent, despre lucrurile imponderabile, greu de definit, eu n-aș putea să vă spun ce este necesar. Mie mi-ar fi greu și m-aș și jena să vorbesc prea mult despre talent. Indiscutabil există oameni hăruiți de la Dumnezeu pentru acest lucru și oameni care nu au acest har. Eu cred că pot vorbi, la televiziune despre o exigență profesională, care trebuie să existe și care poate fi relativ măsurată. Pregătirea unei emisiuni, a unui spectacol se poate face din punct de vedere profesional, emisiunea respectivă să dea sentimentul unui lucru bine realizat.*

R.C. - Ce loc ocupă audiența emisiunii culturale în validarea respectivului produs ziaristic? Este singulară, sau trebuie avută în vedere și atitudinea ziaristică (prin actualitatea și accesibilitatea faptului cultural?)

S.G. - *Pentru emisiunile culturale, dacă s-a reținut numai motivația audienței relativ scăzute (a unora dintre ele scăzută rău de tot) că ar fi cauza principală, nu este adevărat.*

R.C. - Disraeli spunea că „statistica este forma cea mai rafinată a minciunii...”

S.G. - *Unele dintre emisiunile de televiziune publică nu se pot supune criteriului de audiență și măsurătorii de tipul acesta. Este clar. Eu am vorbit de o anumită tendință: avem emisiuni de critică literară, de critică plastică, muzicală ori teatrală. Deci, din capul locului, sunt emisiuni cu riscul de a fi aride, prea profesionalizate și se adresează unui public extrem de restrâns.*

R.C. - Cum vedeți interdisciplinaritatea domeniilor culturale, pentru care dvs optați pe viitor la TVR?

S.G. - *Ieri citeam în „România liberă” un drept de opinie al unui domn care nu era de*

acord cu opiniile mele și spunea: „Cultura la televiziune nu este pe genuri”. Era și nu era în totalitate de acord cu modalitatea aleasă de mine. Cultura de televiziune este un nou gen. Trebuie să intre din toate. Dacă eu am o scenografie urâtă și fac o emisiune de artă plastică (cum se întâmplă adeseori la TVR), din capul locului nu fac cultură. Dacă lumina care se pune în acel cadru este prost pusă, iarăși am abdicat de la ceea ce am vrut să arăt. Nu este tehnică, e limbaj. Limbajul de imagini presupune plastică, valorificarea decorului prin lumină, relația mea și a participanților cu decorul, deci punerea în scenă (partea de spectacol pe care trebuie să o aibă orice emisiune). Ne exprimăm într-un limbaj. Cadrul presupune compoziție în mișcare, ca în cinema. De aici pleacă, de aici statismul. Să zicem că dacă operatorii tv mișcă camera din transfocare în travelling, nu este suficient. Dinamismul cadrului trebuie să vină și din interior. De exemplu, am văzut recent o emisiune la TVR, despre Marin Preda...Eram foarte curios. Ce s-a întâmplat de fapt: s-a procedat la o consemnare a unei comemorări, de la Muzeul Literaturii Române. S-a pus camera, a venit fiecare și a vorbit ș.a.m.d. Asta poate fi un document de arhivă pentru televiziune, foarte important: a vorbit cutare mare scriitor ș.a.m.d. Pe mine mă interesa un alt tip de emisiune (Marin Preda și-a scris toată opera în regimul comunist; în 1997, ce înseamnă Marin Preda după căderea comunismului-ui? Alături de revizuirile de care vor-bim, să se fi intrat într-o abordare a posterității operei lui Marin Preda. Fie că plecai de la Lovinescu cu teoria mutației estetice ș.a.m.d. Devenea viu Marin Preda. Comemorarea e frumoasă, e plăcută, dar ea seamănă a parastas. Cred că era interesant

p e n t r u generațiile care nu l-au cunoscut pe Preda, de ce era important M a r i n Preda? După o asemenea emisiune, un tânăr nu a

aflat de ce este mare Marin Preda. Se poate crea dramaturgie și dintr-o emisiune literară. Sigur, există „n” forme. Important este să gândim lucrurile astea printr-o dinamică a raporturilor. Pivotal are 4 camere, are un desfășurător, toate emisiunile sunt înregistrate (deci montate ulterior). Există încadratura gândită. Dacă montăm camera pe trepied, dăm drumul la motor, camera este inertă.

R.C. - Televiziunea Română, actualmente, dispune de mijloace tehnice moderne, performante, necesare susținerii unui show de televiziune?

S.G. - *Există mijloace tehnice necesare - studiourile, așa cum sunt ele, sunt bune. Eu nu vreau să spun că cei care se plâng de lipsa de mijloace mint. Trebuie să știu ce-mi trebuie pentru emisiunea respectivă. Adică, dacă eu mă duc și fac un interviu (unde dă Dumnezeu), cu un flash și cameră, asta nu înseamnă că am făcut emisiune culturală. E un interviu ocazional. Bun, e zona de informație necesară*

pe care o dăm. Problema este dacă ne propunem să facem altceva.

R.C. - Înțeleg că nu eliminați din start existența emisiunilor de cultură la TVR...

S.G. - *Nu. Eu am spus, oricâte argumente contrare mi s-ar aduce, că teatrul, filmul nu pot să nu fie cultură. Sunt atâtea forme prin care cultura există. Nu putem vorbi că numai literatura este cultură. Sigur că în România încă există preeminența literaturii. Nu e nimic rău în asta: avem valori literare. Trebuie să înțelegem totuși că televiziunea este cultură de alt tip.*

R.C. - Posturile particulare de televiziune refuză să aibă în grila de programe emisiuni de cultură, în marea majoritate. În cazul în care ele există, sunt puține la număr și difuzate sporadic.

S.G. - *Televiziunea publică are obligația de a face emisiuni culturale, de educație, de știință, de istorie. Posturile comerciale fac emisiuni culturale numai dacă vor.*

R.C. - Etimologia cuvântului „cultură” definește termenul drept „formație socială și intelectuală a unui individ”, având aceeași rădăcină cu termenul „cult” și implică un aspect religios al tradiției; forma de civilizație: „o cultură” (Larousse - „Dicționar de filosofie” de Didier Julia). Cultura există într-o relație directă cu civilizația. Dar noțiunea de civilizație evocă în primul rând un nivel al tehnicii...

S.G. - *Eu cred că greșim dacă anatimizăm factorul economic; fără bani nu cred că se poate face televiziune.*

R.C. - Este obligația realizatorului de emisiuni culturale ale TVR să aducă bani instituției?

S.G. - *Nu m-am gândit nici o clipă că un*

Limbajul de imagini presupune plastică, valorificarea decorului prin lumină, relația mea și a participanților cu decorul, deci punerea în scenă (partea de spectacol pe care trebuie să o aibă orice emisiune). Ne exprimăm într-un limbaj. Cadrul presupune compoziție în mișcare, ca în cinema.

---

realizator de emisiuni culturale trebuie să aducă bani. Nu îi voi impune niciodată.

R.C. - Cultura îi dă omului umanitatea sa. Din nefericire depindem foarte mult de planul economic și de cel politic...

S.G. - *Nu știu dacă din nefericire. Să știți că din ce în ce mai mult accept ideea că fără provocare, fără contradicții nu există șansa de... (n-aș zice progres) ceea ce se întâmplă. Viața și tot ce ne provoacă reprezintă, până la urmă, factorul de dinamism. Fără provocări și contradicții, uniformitatea ar fi moarte curată. Toate sunt lucruri naturale. După mine, tot ce este natural este și justificat. Vrând nevrând, am acceptat competiția, concurența care a venit. S-a trezit din somnolență „Ursul”, cum îi zic eu TVR-ului. Acum să vedem ce o să facă!*

Interviu realizat de Rhea Cristina

marin ifrim

Ața neagră
(În așteptarea bugetului)

Mântuire

o gară călătoare
trecând prin trenuri
sudate de șine
în care călătorii
își ghicesc în macaz
cu oțelul sub grumaz
oooh Bucureștiule
scriem poezii
cu poștașul pe țeavă
fără permise de poet
cu peronul pe umăr
ca o cruce plombată
cu mici cartușe de vată.

Ața neagră

ața neagră prin viața ta
imitând rostogolirea zarurilor
ici colo o înțepătură
un scurt ochi de lumină
pulberi de tart
peste zâmbete color
tămâie disciplină și dezmaț
mânie cu vârful acului
în zig-zag
ața neagră prin viața ta.

Văd bătrânețea

adunând anii aceștia
strecurați printre uși
de mașini și trenuri sordide
văd bătrânețea în urmă
pe malul mării
târând o sulită
și-o blană de urs
venind dinspre ducere
ca somonii jerpeliți de efort.

Ideile altora

ideile altora cresc în pomi
nu trebuie decât să întinzi mâna
și tu nu mai ești tu.

Stresul din priză

când ochiul nu mai gustă imagini
micul ecran ca o perfuzie
bolborosind cântece vechi
furtuni în laptele matern
întunericul din miezul scânteii
frânturi întoarse pe dos
adunate cu mătura electrică
în marsupiul de pânză
al unui toterm aproape uitat.

Domnule Sigmund

Domnule Sigmund în paharul cu lapte
cad asteroizi viermănoși
mere împietrite și flori de stronțiu
ne cresc fii cu biberone de azbest
ținându-se bărbătește
în șai prăbușite în sânge
încotro domnule Freud
e de găsit ceea ce nu ne oferă știința?

Încercuind zilele

rar în calendar câte un cerc
zile care neapărat trebuie să se repete
destule fiind și pentru alții
din când în când un dangăt de clopot
o zi pentru toți
ieșită din tenebrele metroului

în mijlocul așezării
bătută în cuie de inox.

Călătorii

și ei întind mâinile
la focul cuvintelor
în poiene capitonate
în fotolii capitonate
sub ceruri capitonate
călătorii prin viața
noastră
răscolesc în jar
ferindu-și sprâncenele
și hainele de cașmir
întețind lumina
cu pumni de licurici...

Biblioteca din bibliotecă

prietenul meu vechi ca vinul
și rar ca potopul
este bibliotecar
îl caut mereu printre cărți
el însuși fiind
un morman de cărți încât
nu mai sunt sigur
în care bibliotecă mă aflu
mai ales când nu ne-nțelegem
mă gândesc că de-o muri cândva
din el vor ieși două suflete
unul al său și unul al bibliotecii

Cafeneaua

stăm aici și fumăm cărți
umplute cu miere și fiere
aruncând chiștoace
în scrumierele celorlalți
încă mai suntem băieți răi

ținuți în viață de tutunul altora
însă fumul din jur aproape tot
e al nostru stăm aici
și fumăm cărți nescrise.

Locco

ne-am fi putut naște oriunde
în România sau aiurea
nu are importanță
oricum nu ne mutăm în Zürich
important este că
toți respirăm aerul aceluiași oraș
care mai de care mai resemnat
cu ochii privind în gol
ca aurolacii
lipsiți de lipsurile altora
închipuți săraci bolnavi geniali
cu câte două sau trei cărți publicate
fiecare în câte o sută de exemplare
la edituri obscure
destinate unor cititori obscuri
dintr-un oraș obscur
unde cel mai mare eveniment
de la război încoace
este războiul.

Verva putreziciunii

spectatorii au plecat la casele lor
întregi ca miezul de nucă
în sală întunericul întoarce
capetele spre candelabru
trupurile actorilor
au abandonat personajele
doar scena pălpâie invadată de suflete
întârziată noapte afișe expirate
ploaie și vânt în verva putreziciunii

antoaneta apostol

Generozitate

TVR: „Un sobor de preoți”...
„La un monument național”
Străbunii noștri plâng, n-auziți?
Urlă democrației obezi...
„Neamul intră în derivă” răcnesc disperați
Foștii vânzători de neam.
Patria, bine fraților, nu vedeți ce se-ntâmplă
Cu patria?, răgâie între două baluri de cristal,
Bărboșii, chelioșii, proaspăt cheliți,
Proaspăt burtoșiți, proaspăt etc, etc, etc...
Se va mai face o chetă, ceva milioane acolo,
Se fac cadou câteva sicrie,
Un biseptol, ceva aspirine după care
Oamenii de bine își regăsesc pătuțul călcând
greu,
Marmora scârilor interioare și totuși e bine
Totul continuă...
Prețurile cresc, amărății mor,
Copiii dorm prin canale, ucigașiiucid,
Trecătorii înjură,
Babele blestemă nu se știe pe cine
Domnii, ehei, domnii în somn ca și în viață
surâd...
AFERIM!
Vine vara ca o chiflă caldă la prețuri de lux.

Acces interzis

Desenul unui pictor ciudat
A cărui operă evadează
Îl părăsește...
Poate de aceea se adună
În jur diverse obiecte
Sentimente anotimpuri
Și zgomote,
Râsetele și plânsetele
Ca într-o uriașă expoziție.
Vorbim despre el ca în pragul
Unei săli, cu acces interzis
Nimeni nu ne răspunde la întrebări

Pentru că noi înșine fiind doar
Niște biete exponate

NIMENI

Nu ne bagă în seamă...

Un semn

Dăruiește-mi inelul acesta
Cu ametist
Ca și cum ar fi seară
Ca și cum nici n-ai ști
Că exist...
Dăruiește-mi floarea aceea
De aur fără costum
Ca un semn că e ceasul
Când stelele reci
Bântuiesc prin prejur.
Fă un semn
Peste limpedea, tainica piatră
Ca și cum nu auzi
De departe
Ce vânturi mă latră.

Mai cred

Ne-îmbrăcăm cu lungi pardesie
De frunze, ploaia ne bate
Pe nicovale de fier...
Pernele murdare ale străzilor
Se uită după picioarele noastre
Îngreunate de somn.
Eu mai cred azi, cu milă,
Mai cred, în nestingerea noastră
Precum ar veni vulpi ciudate
Să ardă vedenii pe buze de fum,
Încă nu știu ce toamnă
Ce corifei, ce iubiri
Le vom pierde în lumina aceasta uriașă
Când prinții suspină a moarte,
Când se duc depărtările
Înghițite de ochi
Să plutească prin sângele alb,
Al memoriei.

BANCA DE NEOLOGISME A ROMÂNIEI CONTEMPORANE

de MARIANA PLOAE-HANGANU

Dicționarul este în general o mărturie scrisă a atitudinii pe care o are o comunitate socioculturală cu privire la propria limbă. El este totodată o mărturie a evoluției culturale și a evoluției tehnice ale aceleiași comunități. Dincolo de aceste particularități, dicționarul unei limbi este un important punct de referință pentru selecția neologismelor.

Limba română contemporană este caracterizată prin frecvente fenomene de neologie concretizate în diverse tipuri de vocabulare: vocabulare ale limbajului curent, vocabulare științifice, vocabulare tehnice, vocabulare ale limbajelor de specialitate. Aceste vocabulare se caracterizează nu numai printr-un număr de cuvinte care trimit la domenii specifice de activitate, dar și prin anumite caracteristici morfosemantice și morfosintactice.

Intensa creativitate lexicală rezultă din dinamica socioculturală și din progresul științific și tehnic. Internaționalizarea științelor și tehnicii a contribuit de asemenea la îmbogățirea limbii, care apelează în mod frecvent la împrumuturi. Noile idei, concepte, invenții, noile obiecte și mecanisme dau naștere la tot atâtea neologisme semantice și formale. Astfel, lexicologul și lexicograful sunt în mod constant confrunțați nu numai cu istoria limbii, cu procesele neologice, dar chiar cu istoria în general și cu istoria științelor în particular. Nu există istorie a științelor fără lexicologia științelor. Noțiunile, conceptele, denumirile unei noi științe sau ale unei noi tehnici constituie un nucleu de unități terminologice neologice, adică se constituie în terminologia științei respective. Așa cum se spune adesea, nu există știință fără terminologie.

Limba română are, în acest moment, un statut diferit în comunitatea internațională; fără să fie o limbă internațională, limba română, prin apartenența ei la spațiul european, interesează tot mai mult organismele internaționale specializate în cultură, comerț, organismele internaționale științifice și tehnice.

În aceste condiții, sunt cu atât mai imperioase crearea și actualizarea permanentă a Băncii de Neologisme a României Contemporane. Aceste neologisme trebuie selectate după normele deja elaborate de organismele internaționale de profil (EURODICAUTOM „Banca de terminologie din Luxemburg”, în special) din reviste și articole scrise de oameni de știință, tehnicieni sau terminologi, din publicații zilnice sau săptămânale de mare tiraj și interes, de asemenea din programe de televiziune, de mediatizare a noutăților științifice și tehnice.

O astfel de bancă de neologisme are printre altele rolul de a contribui la pregătirea materialelor și instrumentelor de lucru corecte (glosare, dicționare generale sau specializate) necesare învățământului, traducerilor, activităților de comerț, finanțe și industrie.

bujor nedelcovici

ORELE DE CREPUSCUL

12 august

* Călătorie în Canada, invitat (împreună cu Carmen) de fostul coleg de liceu, Dan Ionescu. Traversez pentru prima dată Oceanul Atlantic. Aș vrea să se petreacă „un rituel de passage”, așa cum se întâmplă - după câte am auzit - pe vapoare. În epoca modernă, ritualul de inițiere a dispărut. Pe aerodromul din Toronto suntem așteptați de Sanda, Dan și fiul lor, Edi. După ce părinții lui Edi au fugit din țară, el a rămas la Ploiești cu bunicii. Venea deseori la București și petreceam împreună câteva zile. Când Edi a primit aprobarea să plece din țară, a venit la mine să-și ia rămas bun și mi-a spus: „Știi! Eu aș vrea să rămân cu tine pentru totdeauna, dar... ei sunt totuși părinții mei”. Iată... îl revăd pentru prima oară după ce au trecut cinci sau șase ani! Îl consider „copilul meu de suflet”.

15 august. Vizităm Toronto (celebrul castel: „Casa Paloma”) și Montreal (orașe construite în stil american), apoi plecăm într-o călătorie prin Canada: Cascada Niagara, Ottawa („Parlamentul” în stil neo-gotic englez, impozant, sever, distant) și Québec. De pe terasa „Castelul Frontenac” - având în spate orașul-cetate, cu străzi înguste ca la Paris - am putut admira întreaga perspectivă: estuarul Saint-Laurent, vapoarele care intrau în port și întinderea nesfârșită de pe celălalt mal. Jacques Cartier a plecat cu corabia lui de la Saint-Malo și a ajuns în acest loc. I-a dat numele: **La Nouvelle France**. Nu a durat prea mult timp. Au venit apoi englezii și pentru că francezii nu au vrut să uite toată suferința suportată în perioada de dominație engleză, pe numerele de înmatriculare ale mașinilor este scris: **Je me souviens**. La întoarcere spre casă, am vizitat **Black creek pioneer village**, în care erau refăcute casele, prăvăliile și bisericile unui sat, așa cum arătau în urmă cu o sută cincizeci de ani. Un kitsch, dar și dorința de a păstra tradiția și memoria, **come again**.

20 august. Carmen și-a cumpărat o haină de vizon. Ne fotografiem cu ea: băieții în travesti, fetele în atitudini de manechine la modă. Citesc **L'Education Sentimentale**, în ediție Pleiade. Primele zile de liniște și calm interior - lungit la soare - după o lungă perioadă de tensiune, neliniște și angoasă.

Dan prepară un barbecue. Este invitat Mircea Teodosiu, un alt coleg de la Liceul

IL. Caragiale din Ploiești. „Ja uitați-vă la noi! a rostit Dan, rotind privirea spre cei din jurul mesei. Suntem ca niște milionari! Cine ar crede că am venit cu pluta de pe Dâmbovița și am traversat oceanul până la Toronto?” Bună dispoziție, veselie... sentimentul de autentică camaraderie.

Plecăm din Toronto cu regretul că la Paris nu am prieteni ca Dan, Sanda și Edi...

11 septembrie

* Copilăria

Sensibilitate, timiditate, vulnerabilitate, singurătate... Aveam locuri în care mă ascundeam. Cuiburi imaginare, peșteri închipuite, scorburi ascunse în copaci fantasmați în orele de crepuscul... Cel mai des mă ascundeam în lăzile de campanie, adevărate „cutii ale Pandorei”, din care scoteam diverse obiecte, haine, cizme uzate, chipiuri nefolositoare, hamașamente. În camera scării, care urca la pod, era un dulap cu cărți interzise, printre care și o ediție completă a operelor lui Casanova. Răsfoiam atent cărțile și priveam desenele în care femei și bărbați se aflau în poziții provocatoare și unele chiar obscene. Când auzeam un zgomot, urcam scara și mă ascundeam în pod. Acolo erau alte lăzi de campanie, folosite de tata - care era militar - când se muta dintr-o localitate în alta. Era mereu „transferat cu garnizoana”. Poate de la el am moștenit nevoia de a călători, nomadismul, pelerinajul... În lăzile de acolo erau cărți de tactică și strategie militară, folosite de tata de-a lungul anilor de studii dinaintea primului război mondial. Mă uitam prin cărți și priveam fotografiile cu cai, armament - săbii, puști, tunuri, mai rareori tancuri - și plecam în bătălii în care tata era un erou ce alerga cu un steag în mână.

Tata fusese rănit la Oituz. Noaptea, când mă culcam uneori alături de el, căutam cu piciorul locul în care glontelee îi străpunsese carnea. Era de dimensiunea unei monede. Când atingeam acel loc și revedeam imaginile cailor și puștilor din cărți, deveneam eu însumi un „luptător pe un câmp de bătălie”. Spiritul eroic nu m-a părăsit toată adolescența. Voiam să comit o faptă de un curaj deosebit și tata să fie mândru de mine! Lumea de vrajă, enigmă și „Eden al copilăriei” a durat puțin timp, până a apărut matematica: coșmarul primilor ani de școală și liceu.

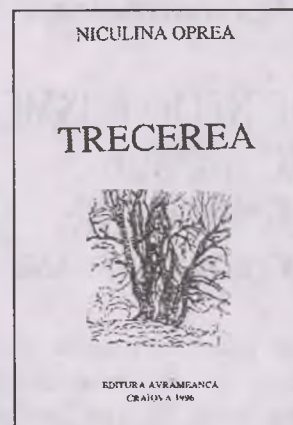

DINCOLO DE CONFUZIE

de GEO VASILE

Sub zodia retoricii se află încă Niculina Oprea ce ne trimite la redacție ultima sa carte de versuri. Majoritar scrise în cheia meditației, textele probează tentația nepoetică de a teoretiza, făcând uz de expresii neologice pretențioase în context. Lirismul consemnărilor de jurnal este adesea subminat de lungi, suspecte fraze prozaice și cugetări la limita romanțiosului: „o frumusețe de necuprins pe trupul divin/ce nu se va mărturisi umilinței/și plutirea amețitoare a globului deasupra lucidității/alunecă descătușarea în care speram”. Suspectându-se de profunzime, autoarea nu reușește decât să se complice în analogii și metafore uneori silnice și chiar ininteligibile... Creditând expresii și vocabule dintr-un repertoriu datat și compromis - mă bănuie setea; mâna întinsă

a renunțării; valul neîmplinirilor; conștiința ta refuză prăbușirea zâmbetului; iubirea cu gust de cenușă; călăuzite de iluzii fierbinți/demnitățile mele de femeie doar clipei supusă; între neputința mea de a înțelege sacrificiul și liniștea ca o durere surdă/pe care totuși o porți/este o presiune care poate neutraliza orice regret” - N.O. probează confuzia între o pretențioasă, melodramatică emfază analitică și poezie. Ceea ce ni se pare inexplicabil în condițiile în care literatura română dispune de mari repere și modele poetice pe care N.O. le-a frecventat, desigur. Fără să înțeleagă prea mult din ele, și nici din poezia profesiștilor în viață. De la care autoarea noastră trebuia să rețină (deși poezia nu se învață la nici o școală!) că nu e de ajuns să glosezi inteligent despre viață, să fii sensibil

și animat de bune intenții. Nu se face poezie cu bune intenții și cu nostalgia unui suflet ultragiatic. Un anume demonism ironic, o rigoare a sinesteziei și saltului mortal, inspirația și

viziunea stării de șoc a cuvintelor convocate din universală ars combinatoria, iață câteva virtuți și stratageme ale poetului ce poate aspira la creație, la jocul secund. În acest spirit prețuim poemul de la pag.19 și încă unele versuri, ca de pildă: „destinul meu-/libertatea florii de măceș de-aș scutura petalele/în groapa cu lei” - „îmi este bine/pe tabla de șah creierul încătușat d’logaritmi/face praf intuiția” - „te voi recunoaște după mirosul zăpezii/care-ți va spăla sângele”. Restul e tăcere

* Oprea, Niculina. TRECEREA. Versuri, Craiova, Ed. Avrămeanca, 1996, 48p. Lei 1600.

În romanul „Iubire de septembrie”* nu există un personaj pozitiv, și mai mult încă, nici unul simpatic (pentru cititor), un model - sau măcar simpatizat de către vreunul dintre celelalte personaje. Cele mai multe, care apar pentru scurtă vreme, sunt caracterizate prin racoursiu (o replică, un gest, un zvon, o bârfă) și apoi dispar, fără vreun regret din partea oricui. Situația cea mai interesantă apare la cele două personaje centrale. Firan, profesorul de istorie, adună asupra-și atâtea determinări, încât devine o imagine incredibilă și, într-o oarecare măsură, monstruoasă. El a suferit la 19 ani, pe front, un accident care i-a mutilat chipul, plângea în clasă, vorbind despre Tudor Vladimirescu, stă liniștit în patul de spital alături de un coleg de sală, mort, în aceeași seară se uită încrâncenat la televizor, sperând să bată „ai noștri”, scrie literatură

REFUZAREA MODELULUI

de GABRIEL AVĂCĂRIȚEI

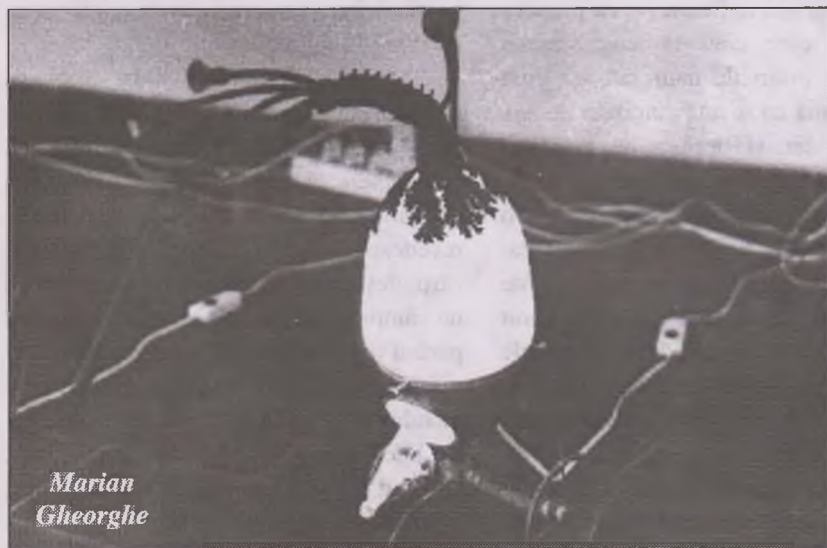
sau lucrează la niște proiecte extraordinare, etc., etc. Tot el, prezumtivul amoret, este numit în permanență de către „ea”, naratoarea prezumtiv amoretată, cu numele de familie și este așezat, cel mai adesea, ca un simplu pion în niște calcule interioare în care sensibilitatea nu este de găsit.

Naratoarea însăși, Celesta Lutescu, fostă Mateescu, absolventă a Școlii Centrale, picată la medicină, lucrează ca asistentă medicală, face aerobic, este specialistă în arhitectura lui Ion Mincu, în activitatea femeilor celebre din România și în mitologia locală a cartierului bucureștean unde locuiește. Este absolut surprinzătoare și incongruentă atitudinea sa de „femeie-comisar”, pe care o are față de

regizorul venit din străinătate să facă un film, o xenofobie agresivă și ineptă, pusă alături de sensibilitatea descrierilor de natură de la începutul fiecărui capitol. Sensibilitate de același grad, de data aceasta cu cea sarcastic comentată atunci când o întâlnește în versurile cântecelor de la radio.

Aceste personaje contradictorii și fără consistență îi refuză cititorului o identificare pe care romanul de tip tradițional (cu care „Iubire de septembrie” are multe în comun) i-o oferea cu larghețe. Poți, însă, găsi aici fragmente de viață, acele părți mai greu digerabile și mai insuportabile dintre toate: invidia, calomnia, bârfa, prostia, suficiența arogantă, brutalitatea. Și toate - ca o durere imensă, căci, nu-i așa?, „n-a fost nimeni vaccinat contra telefoanelor, emisiunilor radio-Tv, nimeni nu este imun la cărți cu cheie, pagini în cartea prietenului, șlagăre cu vorbe în plus, recunoscute ca mesaje, în fine, tot felul de improvizații, exagerări, gelozii, bănuiele...”

* Filotea Barbu Stoian, IUBIRE DE SEPTEMBRIE, Editura Semne, București, 1997, 162p., Lei 6000

Marian Gheorghe

COMPENDIILE: O ISTORIE LITERARĂ DESCHISĂ

de EMIL MANU

Editura Academiei a tipărit în 1980 un compendiu al istoriei literaturii române, elaborat de un colectiv de specialiști, coordonat de Zoe Dumitrescu-Buşulenga. Discuțiile declanșate în presă au fost împărțite; cele favorabile au subliniat valoarea contribuțiilor aduse și necesitatea unei asemenea întreprinderi; cele negative s-au situat mai ales pe ideea lipsei de unitate stilistică a lucrării și pe omisiuni.

După unele opinii, acest compendiu, cu mici rectificări și adăugiri, putea fi tradus în limbi de circulație; după altele nu. Indiferent de soluțiile date, problema compendiilor rămâne deschisă. Este necesar să se elaboreze nu numai unul, ci chiar mai multe compendii ale istoriei literaturii române și mai ales este necesar ca unul, sau mai multe să fie traduse în principalele limbi europene.

Literatura noastră n-a beneficiat decât într-o foarte mică măsură de acest mod de cercetare și sintetizare. În afara câtorva compendii de uz didactic, unele complet inutilizabile (ca acela al lui Constantin Loghin) s-au scris la noi puține asemenea sinteze. În 1923, Nicolae Tcaciuc a tipărit o **Istorie a literaturii române schițată**, iar Petre V. Haneș, un deceniu mai târziu, a publicat la Paris o scurtă istorie a literelor române (**Histoire de la littérature roumaine**, Ed. Em. Lerouse); cu toate că lucrarea a fost prefăcută de Mario Roques, n-a avut nici un ecou în spațiul francofon. Singura lucrare de interes internațional a fost aceea a lui Basil Munteanu, din 1938, tipărită tot la Paris (**Panorama de la littérature roumaine contemporaine**, Ed. du Sagittaire), recent reeditată și în românește de Editura Crater și R. D. Shelden Ent. Inc (SUA) în traducerea lui Vlad Alexandrescu. Extraordinarul compendiu al lui George Călinescu (1945, ediții ulterioare 1946, 1968) n-a fost tradus.

În toate marile culturi se practică metodic compendierea istoriilor literare, în serii și în colecții de specialitate, din care lipsesc lucrările asupra literelor române. Aș vrea să informez pe cititori că, de exemplu, în Franța au existat și există câteva case de editură care publică compendii: Armand Colin, Kra, Presses universitaires de France etc.

Astfel, într-o colecție inaugurată prin 1930 (continuată și astăzi), Casa Armand Colin a editat și reeditat o serie de mici istorii ale unor literaturi ca cea **hispano-americană**, de Ch. Aubrun, **germană** de G. Bianquis, **americană** de Ch. Cestre, **spaniolă europeană** de G. Cirot și M. Darbord, **rusă** de Ch. Corbet, **engleză** de P. Dottin, **italiană** de M. T. Laignal, **portugheză** de G. Le Gentil, **arabă** de Ch. Pellat, **franceză** de P.H. Simon etc.

Casa de editură Kra (20, rue Henri-Regnault) se specializează în **panorame** ale literaturilor contemporane, printre care: **rusă** de Vladimir Pozner (prefață Paul Hazard),

franceză de Bernard Fay, **engleză** de Renél Lalou, **italiană** de Benjamin Crémieux, **germană** de Felix Bertaux, **americană** de Régis Michaud, **spaniolă** de Jean Cassou, **hispano-americană** de Max Daireux etc.

Printre aparițiile de la Presees universitaires de France cităm compendii ce privesc literaturile: **engleză** de A. Farmer, **Belgiană de expresie franceză** de R. Burniaux și R. Fricky, **arabă** de A. Miquel și în mod special lucrarea **Marile date ale literaturilor străine** de G. Weil și J. Chassard. De amintit, în această serie de idei, colecția „Présences contemporaines” a Editurii Debresse din Paris.

Iată deci mai multe inițiative privind editarea unor mici istorii ale literaturilor, inițiative la care adăugăm excelenta colecție **Pleiade** (dirijată de regretatul Queneau), care se referă și la literatura română, unde, în prima ediție (**Histoire e la littérature universelle**, din 1955) despre noi se scriu opt pagini (semnate de Virgil Ierunca), textul mărinduse, nu însă suficient, la ediția următoare.

Prezentarea noastră literară peste hotare se menține numai în periodice și-n antologii;

lucrările de sinteză, referirile

critice substanțiale lipsesc cu desăvârșire. Pătrunderea noastră în spațiul continental (sau chiar universal) e posibilă în primul rând prin

compendii, prin mici istorii literare informative; și aceste compendii trebuie făcute și traduse mai întâi în țară sau realizate printr-un schimb organizat.

A doua problemă care se pune în acest cadru este legată de paralelismul posibil al elaborării și apariției compendiilor. Noi socotim că numai prin publicarea mai multor asemenea lucrări se poate ajunge la selecționarea lor și deci la indicarea unor versiuni în limbi străine. Așa cum este necesar să apară cât mai multe dicționare literare, tot la fel este bine să apară cât mai multe compendii sau istorii literare compendiale.

În cadrul unei inițiative internaționale ale comparatiștilor s-a vorbit despre o istorie comparată a literaturilor europene, dar această

vastă sinteză e imposibilă fără existența și difuzarea în limbi de circulație a istoriilor literare parțiale sau zonale, fie ele chiar compendii. Literatura europeană (concept oarecum forțat ca structură și chiar ca expresie) s-ar reduce, din cauza necunoașterii literaturilor țărilor mici, la o sinteză comparată a literaturilor franceză, engleză, rusă, italiană, spaniolă și cam atât. Or, lucrurile stau și altfel; în realitate pot să existe țări mari și mici, dar culturile în afirmarea valorilor nu țin seama de teritoriu. Aproape nici o țară europeană n-a avut, de exemplu, între cele două războaie, poeți atât de mari ca România. Ni se va obiecta că e imposibilă cunoașterea corectă a marilor poeți, care au - prin natura lucrurilor - o operă intraductibilă. Argumentul nostru servește numai ideea că o țară mică nu are, în mod fatal, și o cultură mică. O țară mică poate avansa nume mari în cultura universală. Citez în acest context cazul românului Brâncuși, al danezului Kierkegaard, citez cazul poezilor contemporani greci (Grecia furnizând comisiei Premiului Nobel două nume la o distanță de câțiva ani), cazul țărilor scandinave etc.

Într-o călătorie în Bulgaria, am putut discuta despre poezia română de azi cu unul din cei mai talentați poeți bulgari, Kolio Sevov, care mi-a mărturisit că e convins din lectura unor versiuni ruse, italiene și franceze că Tudor Arghezi poate fi considerat drept unul dintre cei mai mari poeți europeni, nici o altă literatură a vechiului continent neavând un liric de taia lui. I-am replicat că noi mai avem și alți mari poeți și i-am citat pe Blaga, pe Bacovia, pe Barbu, nume pe care nu le cunoștea. Convorbirea cu poetul bulgar m-a convins, o dată mai mult, că prin traduceri, antologii, prezentări, dar mai ales prin mici istorii literare, atragem atenția străinilor asupra valorilor noastre.

Compendiul publicat de Editura Academiei, apreciat de unii critici, negat de

În cadrul unei inițiative internaționale ale comparatiștilor s-a vorbit despre o istorie comparată a literaturilor europene, dar această vastă sinteză e imposibilă fără existența și difuzarea în limbi de circulație a istoriilor literare parțiale sau zonale, fie ele chiar compendii.

alții, nu trebuie socotit decât o experiență valoroasă; în unele privințe e mai greu să faci un compendiu decât o mare istorie.

Poate n-ar fi

inutilă lansarea unor premii pentru cele mai bune compendii destinate străinătății, compendii de autor sau de autori.

La noi se discută prea mult dacă e posibilă sau nu o istorie a literaturii române de azi și nu se trece la fapte. Compendiul lui D. Micu și N. Manolescu (din 1945) privind această perioadă, considerat o lucrare de popularizare, ar trebui reluat ca idee într-un context mai aprofundat. Sugerăm chiar elaborarea unei mici istorii a literaturii române de azi, ilustrată cu texte, ca, de exemplu, recenta lucrare auspiciată de editura pariziană Bordas (**La littérature en France depuis 1945**, autori: Jacques Bersani, Michel Autrand, Jacques Lecarme, Bruno Vercier), ajunsă la a treia ediție.

Problema compendiilor literaturii române rămâne, din păcate, prea mult timp deschisă.

UN POSIBIL FILM

de MANUELA CERNAT

În acest prea grăbit final de veac și de mileniu, primele locuri în topul librăriilor europene îl ocupă cărțile-document. Jurnalele, memoriile și volumele de corespondență se vând ca pâinea caldă. Ficțiunea este în evidentă pierdere de teren în fața evenimentului nud. Poate că cititorii găsesc în mărturia marilor spirite dispărute îndemn și curaj pentru viitor. Poate că agresiva intruziune a presei în intimitatea celebrităților a sporit interesul vulgului pentru fața nevăzută a Istoriei.

În România și în celelalte țări ale fostului spațiu sovietic, priza acestui tip de literatură este dublată de fireasca nevoie de recuperare a unor adevăruri îndelung ocolite. Generația tâmpelor cărunte caută febril în paginile unor asemenea volume informația la care nu a avut acces jumătate de secol. Generațiile tinere profită de prilejul de a-și crea, din paginile necenzurate ale extraordinarei noastre elite interbelice, propria imagine asupra vremurilor trecute.

În ritm accelerat, arhivele scot la iveală manuscrise tănuite, jurnale ținute sub obroc de

moștenitori abuzivi, scrisori niciodată publicate. Încărcate de rezonanța gravă a istoriei, de vibrația patetică a destinului individual și, câte o dată, de pojarul unei iubiri, paginile lor dezvăluie fațete ascunse, de nebănuit ale unor ilustre personalități. În Occident, priza documentului de epocă ține de o anume nostalgie sau de moda „retro”. Vara trecută, în Franța, recordul vânzărilor l-a deținut o carte de format mare, groasă cât o cărămidă: corespondența secretă întreținută șaptesprezece ani de scriitoarea Simone de Beauvoir cu ziaristul nord-american Nelson Algren. O mie de file. Incandescente. Trei sute șaptezeci de epistole trimise de marea doamnă a literaturii franceze confratelui de peste ocean. Legătura lor intelectuală și sentimentală, mai presus de distanțe geografice, de logică și, nu în ultimul rând, de conveniențe (amândoi erau căsătoriți), a fost ocrotită cu grijă de indiscrețiile presei de scandal. Abieca astăzi marele public descoperă cu uimire că super-cerebrala soție a filosofului Jean Paul Sartre a dus o viață dublă. Intelectuala austeră care își privea cu răceală semenii de la înălțimea

preocupărilor ei exclusiv literare era în realitate o incorigibilă romantică. O adolescentă întârziată. Un ecran invizibil o separa de restul lumii. Îndărățul lui, furtuna iubirii neîngăduite îi clătina tăcut ființa. Uneori furtuna devenea uragan. De la mii de kilometri distanță, îndrăgostiții comunicau prin telefon. Comunicare frustrantă. O intonație mai seacă, o vorbă în răspăr, rănea sensibilitatea exacerbată a protagoniștilor acelei neobișnuite aventuri, sublimată în comuniune spirituală. Femeie de condei, Simone de Beauvoir își exorciza sfâșierea în lungi epistole compuse ca niște mici eseuri, în care oferea singurului ei reazem sufletească un tablou colorat al vieții culturale și politice pariziene. Șaptesprezece ani de viață concentrați în câteva sute de scrisori. Un adevărat regal. Din păcate, nu putem ști în ce măsură interlocutorul a fost sau nu la înălțimea aceluia privilegiat dialog. Volumul ar fi trebuit să cuprindă și răspunsurile cavalerului de peste ocean. Numai că familia lui Nelson Algren a refuzat sec propunerea fiicei Simonei de Beauvoir de a reuni pentru posteritate destinul epistolar al celor doi literați în filele aceleiași cărți. Mult, urmașii lui Algren au opus un veto categoric publicării oricărui fragment din corespondența acestuia cu „soția lui Sartre”. Prejudecăți puritane sau teama de comportajii puțin avantajoase pentru gazetarul american?

Ce film extraordinar s-ar putea naște din această poveste. Două lumi puse față în față. Sofisticata Europă și pragmatica America, întrupate în doi intelectuali de marcă, care într-o lume nebună și agresivă și-au îngăduit o singură violență: a sentimentelor.

teatru

UN SPECTACOL PENTRU SUFLETELE NOASTRE

de MARIA LAIU

Hotărât lucru, teatrele încep cu încetul să dea atenția cuvenită dramaturgiei românești contemporane. Era și timpul! La Teatrul Valah din Giurgiu, un tânăr regizor, Florin Antoniu, a ales pentru examenul său de licență un text nou, extrem de incitant: **PIERDUT ÎN NEW YORK** de Mircea M. Ionescu. De ce incitant? Pentru că în urma unei experiențe **săvârșite**, autorul nu se sfiește să ne pună în față, aproape fără menajamente, chiar cu un strop de cinism, „concluziile” sale asupra unei lumi ce nu i-a devenit nicicând apropiată. **America** (visul de aur al mai tuturor adolescenților!) se dovedește a fi un loc al neîmplinirilor, al alienării, al falselor izbânzi. Oameni din diverse părți ale globului, cu pregătire și mentalități diferite, se adună la un capăt de pod, în plin New York, spre a-și recunoaște înfrângerea, încercând totuși să comunice... Mesajul este generos și dulce-amar în același timp: nu oricine se poate adapta într-un loc străin, nu oricine poate răzbi într-o lume

destul de ostilă, dar fiecare, în orice condiții, trebuie să-și păstreze condiția de Om!

Florin Antoniu reușește să pună în valoare tocmai această latură profund emoționantă a piesei. Mai mult, o face cu sensibilitate și umor! Interesantă este și realizarea dedublării personajului principal: **Poetul**. Sigur că de puține ori tată și fiu se pot întâlni pe scenă pentru a întruchipa maturitatea și tinerețea „eroului”. În acest context, Mircea Crețu (**Poetul!**) și Cosmin Crețu (**Fantoma**) devin cu mai multă ușurință **UNUL!** Ingenioasă modalitatea regizorală prin care **Fantoma** este și nu este văzută de ceilalți parteneri; vorbește el însuși sau prin gura poetului - un rapid transfer de personalitate se petrece permanent între cei doi, necomplicând însă acțiunea, doar potențând-o! Ei conduc fără ostentație, dar cu multă prezență de spirit și dăruire, întreaga acțiune.

Ceilalți actori, bine aleși tipologic: Ion Cojocaru - **Negrul** (întrupând un personaj

frust, bonom, generos - făcându-ne pe noi spectatorii să gustăm din plin savoarea fiecărei replici), Nicoale Stângaciu - **Polițistul** (tembel atât cât șade bine unui polițist american după modelul „Police Academy”), George Păunescu - **Cubanezul** (interpretând cu talent și profesionalism un bătrân ratat, melancolic dozându-și rostirea fiecărui cuvânt astfel încât să stârnească ropote de aplauze), Cătălin Chivu - **Ochi-mici** (prinzând ca-ntr-o elegantă fugă a penelului trăsăturile esențiale ale unui japonez cam nepriceput în rostirea limbii engleze), Violeta Crețu - **Blonda** (jucând cu multă ingenuitate rolul unei prostituate), Dinel Tancof, **Boxerul** (singurul fericit, crezând într-o falsă izbândă - dar crezând cu disperare! - nu-și uită vechiul prieten, pe Poet), Marius Nanău - **Schiorul** (pitoresc, ușor ridicol) - fac ca demersul regizoral să prindă contur, dând la iveală un spectacol echilibrat, vesel, deconectant și, în același timp, aruncând peste sufletele noastre o umbră de tristețe: uneori nu e de ajuns să alergi spre o țară, oricât de democrată, cu un nivel de trai oricât de avansat, spre a-ți găsi fericirea.

Decorul (semnat: Clara Dărăngă) - o pânză uriașă pe care sunt desenate, aproape copilărește, blocuri înalte... o plasă întinsă din lateralul scenei către fundal pe ambele laturi, un canton ai cărui pereți se dovedesc, în final, a fi cutii de carton - este funcțional, slujind cu discreție întregului.

Ușor didactic, spectacolul teatrului din Giurgiu ne obligă să medităm cu mai multă atenție asupra năzuințelor noastre... nevoii de altceva.

AUREL VLAD PSEUDO-SANCTUAR PENTRU TV

de LUMINIȚA BATALI

Aurel Vlad este deja un nume binecunoscut în peisajul artei contemporane din România și de asemeni în străinătate, prin participările la Bienala de la Veneția, și la simpoziioane de sculptură în Germania, Danemarca... Sculptorul lucrează cu precădere în lemn, propunând o viziune cu accente originale, dar care se revendică de la tradiție (de exemplu de la estetica sculpturii bizantine, de unde preia decorativul, bidimensionalul, decupajele ce amintesc capitellurile bizantine, apoi prin simetria de inspirație religioasă ș.a.m.d.). Să menționăm că artistul nu exclude din preocupările sale ronde-bosse-ul, realizând ansambluri monumentale, cu personaje. Demersul său cel mai recent convinge însă cel mai puțin.

Lucrarea-expoziție „PSEUDO-SANCTUAR pentru TV” se prezintă astfel: în spațiul sălii Kretzulescu pătrundem printr-un fel de coridor scenografic, cu preții tapetați cu siluete mari xeroxate (alb/negru) spre partea principală a lucrării. Pe o banchetă de lemn semicirculară sunt așezate 11 personaje din lemn. La picioarele acestora, grămezi de semințe, câteva cutii goale de Coca-Cola. În fața personajelor, un televizor lucrat oarecum meticolos, tot din lemn. În plus, beneficiem și

de un zgomot de fundal, ce provine de la un casetofon acoperit, dintr-o pudibonderie cam rurală, cu o pânză albă.

Ideea de a realiza un discurs polemic față de TV și rolul său social e departe de a avea impactul dorit în condițiile inadecvării elementelor de limbaj plastic la mesaj.

Astfel, artistul face apel la tehnologia modernă (siluetele mari, xeroxate), trece apoi într-un registru al artei clasice, majore sculptând personajele (poate senzația de precaritate ar fi fost mai bine susținută, dacă ele ar fi fost din papier-mâché), aduce în compoziție elemente ready-made, cutii de Coca-Cola, semințe... în ideea de a purta lucrarea spre genul strict contemporan al instalației (gen care totuși îi repugnă și pe care și-l apropie cu stângăcie)..., trece din nou la sculptură prezentând, într-un demers la limita kitsch-ului, un televizor din lemn. Ne întrebăm, că tot e vorba de un „pseudo-sanctuar”, cu ce ar fi „impietat” un televizor real? Ar fi scutit și casetofonul... Credem că prin ultima sa expoziție (era mai salutară ca experiment de atelier), artistul s-a hazardat, părăsind un teritoriu în care se exprima bine și sigur, pentru un demers polemic, al cărui concept nu l-a pregătit îndeajuns.

CONCURS DE CREAȚIE LITERARĂ

Cenaclul literar „PAVEL DAN” vă invită să participați la un concurs de creație literară adresat studenților, membri ai cenaclurilor literare studențești ori creatori individuali din toate centrele universitare.

Concursul se va desfășura pe următoarele secțiuni:

- poezie
- proză
- eseu
- critică literară

și se va finaliza în zilele de 6-7 decembrie 1997.

Lucrările (circa 10 poeme ori 10 pagini de de proză, critică, eseu) vor fi trimise într-un plic pe care, în locul numelui autorului, va fi trecut un motto. În interiorul plicului mare (cu motto) va fi introdus și un plic mic (închis) pe care va figura același motto, iar în interiorul acestuia numele și datele creatorului (centrul universitar, facultatea, anul, adresa, numărul de telefon).

Lucrările premiate vor fi publicate într-o plachetă.

Concurenții își vor putea expedia lucrările până la data de 30.XI.1997 pe următoarea adresă:

CASA DE CULTURĂ STUDENȚEASCĂ
TIMIȘOARA

Bulevardul Tinereții nr.9, cod. 1900, cu mențiunea: Pentru concursul de creație literară.

În așteptarea lucrărilor urăm succes tuturor participanților.

Premiile Filialei Mureș a Uniunii Scriitorilor, secția română, pentru anul literar 1996.

- Premiul pentru critică literară:
CORNEL MORARU, pentru „OBSESIA CREDIBILITĂȚII” (Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1996);

- Premiul pentru publicistică literară:
IULIAN BOLDEA, pentru „METAMORFOZELE TEXTULUI” (Ed. Ardealul, Tg. Mureș, 1996);

- Premiul pentru proză: EUGEN CURTA, romanul „ANOTIMP PENTRU DOI” (Ed. Arhipelag, Tg. Mureș, 1996).

- Premiul pentru debut: GEORGE PERIAN, pentru volumul de eseuri „SRIITORI ROMÂNI POSTMODERNI” (Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1996);

- Premiul special pentru fidelitate și tandrețe în reflectarea literară a spațiului mureșean: ION HOREA, pentru volumul de versuri „CĂDEREA PE GÂNDURI” (Ed. Ardealul, Tg. Mureș);

- Mențiune pentru debut în poezie:
IOAN SUCIU MOIȘA, pentru volumul „ÎNTÂMPĂRI ÎN ORAȘUL APROAPE UITAT” (Casa de editură „Mureș”, 1996).

Juriul a fost constituit din: criticul Al. Cistelean - președinte, poezii Dumitru Mureșan și Eugeniu Nistor - membri.

Fondurile de premiere au fost sponsorizate de câteva societăți comerciale din județul Mureș.

Louis Arzac

*Făcând parte, într-un fel, din stirpea ciudată a lui Ernesto Sabato, dar cu o motivație diferită, Louis Arzac, romancierul francez pe care am avut șansa să-l descopăr, e una din acele păsări rare care-și duce la capăt opera literară, în liniște, în umbra carierei de profesor la Universitatea din Caen, specializat în literatura franceză și în metodele de predare a acesteia, deci de pedagog al pedagogilor, într-un fel de tăcere decentă. La nici patruzeci de ani - e născut în 1958 -, doctor în literatură cu o teză despre emergența spațiului românesc și eșecul teatrului lui Chateaubriand, Stendhal, Balzac și Flaubert, deși a publicat până acum trei cărți de istorie literară, a scris cinci romane (al șaselea e deocamdată în lucru) fără să încerce să publice încă nici unul dintre ele, dintr-un fel de refuz al tratării literaturii ca bun ordinar de consum. Posibilitatea de a publica într-o țară unde consumul n-a atins obsesiile paroxistice din occident, prestigiul cultural al acesteia, încărcătura de subtilitate și deschiderea, curiozitatea inteligentă a cititorului român, l-au convins însă. Așa că am ales pentru cititorii revistei **Luceafărul** un prim fragment din romanul **Umbra planată a Corbului** (*La plane du Choucas*), din care vă prezint un prim fragment. Aceasta și pentru faptul că destinul eroului penetrează evenimentele din mai '68, a căror realitate a fost cu grijă ascunsă publicului românesc la vremea respectivă.*

clandestin. Și avea mereu buzunarele burdușite cu zăhăr, pe care, în timpul recreațiilor, mi-l întindea printre barele grilajului. Numai că toată lumea râdea de copila asta hidoasă, cu picioare strâmbe, cu lumânări mai tot timpul atârinate sub nas și o clăie de păr niciodată pieptănat. În așa fel încât, găsind că mă făcea de râs, după o vreme am gonit-o și eu, zvârlind cu pietre în urma ei.

UMBRA CORBULUI

(Capul mi se învâрте. Să bem).

Era vremea culesului... Faptul că eu eram un incapabil, iar Luna - așa o porecliseră pe Marcelle - o întârziată, nu ne împiedica să ieșim la cosit, căci treaba asta nu cerea nici prea multă forță, nici vreun efort de gândire special. Lucrătorii s-ar fi descurcat și fără ajutorul nostru, dar Germain nu suporta zbunguiala: trebuia să ne cătărăm pe carele cu fân. Doar că acolo Luna se comporta ca o apucată. Corpul ei mărunț se anina de o energie pură primind snopii în echilibru pe marginea carelor și zvârlindu-i peste umăr cu mișcări dezlănate. În ce mă privește, eu nu mă onoram nici după soarele acela adormitor ce-mi îngreuna picioarele, nici după aburii alcoolici ai ierbii cosite, care mă îmbătau ca pe-o albină. Până la urmă, Germain obosea de fițele noastre și ne gonea cu coada furcii dintre picioarele celor ce lucrau. Așa că eu îmi terminam deci ultimele zile de vacanță cu femeile la bucătărie, smulgând legumele din grădină, ajutând la stoarcerea cearceafurilor

după spălare. Muncitorii care se-ntorceau de la câmp pentru supă, mă luau peste picior.

(Pentru un moment m-am oprit din scris. Greața mi-a întors stomacul pe dos așa că am vomitat peste tot. Apoi, vrând să ajung până la toaletă, am alunecat, lungindu-mă în propria mea murdărie. M-am dezbrăcat și am privit amestecul acela scârbos, „otrava ultimei mele voluptăți”, pe care, încercând s-o curăț, am reușit s-o întind și mai mult. Am renunțat, ce rost ar mai avea?... Tot așa cum am renunțat să-mi mai îmbrac sutana veche. Oricum, dacă peste puțină vreme tot am să mor, pot să mor și în civil, nu-i așa?... Și asta nu pentru a-mi arăta refuzul față de Dumnezeu, care n-are ce căuta aici, ci pentru că așa mi se pare mai decent. Mă apucă uneori niște decese!... Podeaua n-are decât să rămână murdară).

Nu după multă vreme, Luna începu să fie văzută înghesuind în boxa liberă a vreunui cal câte-un lucrător de la fermă cu care se împreuna atât de sălbatic, încât toată lumea din curte le putea auzi strigătele, icniturile, găfâielile. Germain îmbătrânea. Lumea se mai lăsa încă înfricoșată de el, dar nu și de fiică-sa. Absol deloc. Îl goni pe cel ce se aflase primul în treabă și, cu o strămbătură din sprâncene, închise gurile prea slobode. După încă o vreme însă, Germain fusese nevoit să se despartă de un grăjdar. Până la urmă, pentru a o ține departe de bărbați, o înțuca pe Luna de câte ori i se părea că e cuprinsă de călduri. Dar cu toate acestea, într-una din zile, ea reuși să-l păcălească din nou, încolțind un nou angajat - căruia cu toții îi ziceau Crin, după floarea pe care și-o tatuase pe frunte și pe care nu reușea s-o ascundă sub bereta trasă pe ochi - pe care-l împinsese de-a-ndăratelea într-una din boxe. Furios, Germain încercă s-o scoată de sub el trăgând-o de păr. Cu un geamăt răgușit, izvorât din străfundurile trupului ei rotund, își îmbrânci tatăl, prinse o furcă și o înfipse în coapsa bătrânului. Numai când fu pe punctul de a-i aplica o nouă lovitură, Crin, negăsind altă ieșire, o oprit cu un bun dos de palmă.

În cele din urmă, depășit, bătrânul decisese s-o mărite. Nu la biserică, după cum o cerea obiceiul și ar fi dorit mama, ci doar la primărie fără nici un fel de petrecere. Restaură cu mi grabă o veche dependință și-i instală acolo fără să se mai preocupe de soarta lor.

Șase ani mai târziu, când îmi terminam studiile la Marele Seminar din Caen, chiar înainte de a-mi primi anafura de consacrare și de a intra

în rândul preoților (visam pe atunci la călugărie și la o misiune în Peru, pe vastele platouri din Cuesco), mama trimisese după mine. Germain trăgea să moară, iar Rolande, dispărută (promisem o ilustrată de la ea cam cu o lună în urmă tocmai din Majorca), nu-l putea asista. Am fost deci obligat să mă întorc la Broglie.

În timpul ăsta, Marcelle și Crin fabricaseră cinci copii. Mai lună ca oricând, căci se îngrășase în tot acest timp, arăta ca vai de lume, greoaie și abrutizată de bățile administrate cu regularitate de Crin, care nedespărțit de sticla de rachiu, nu mai muncea defel, căci, cu mintea lui puțină, se considera deja stăpân așa că-i trata pe toți cu lovituri de cizmă. Nu era el ginerele? Rolande era departe, iar eu, un neisprăvit de preoteț. Înciudat de faptul că Germain pusese în fruntea fermei un contra-maistru zdravăn, Crin zbigera ca un apucat, jurând peste tot că, deîndată ce bătrânul va crăpa, hăturile se vor schimba de mână.

Paralizat în urma unui atac de apoplexie,

e cât o adora pe Rolande, tot pe atât Germain nu-și suporta progenitura; el îi reproșa, cred, că se născuse fată, așa cum și mie îmi reproșa că mă născusem băiat. A spune despre Germain că fusese dur ar fi puțin. Era inflexibil cum sunt țăranii din Auge după ce s-au ajuns cât de cât. Această regiune de pământuri subțirele pe un platou spart de o vegetație sărăcăcioasă, bătut iarna de vânturile nordului și tot timpul sub ploaie, produce puțin, și doar dacă muncești de o sută de ori cât face. Ea nu se mulțumește să fabrice trupuri pioase, ci imprimă spiritului secretul agitației sale, îndârjind figurile și împingându-le în liniște la sinucidere. Germain era călit în apa aceasta toamnă, în scurgerea aceasta tristă a zilelor și, cu toate că n-avea un spirit aventuros, se lansase în creșterea cailor de rasă și reușise. Veneau de departe pentru a-i vizita crescătoriile, pentru a-i examina animalele: crease o operă. Clarviziunea sa se oprise aici. Copiii: îi fu dată o fată, prima și frumoasă, apoi, un băiat, grăsun și stângaci, despre care înțelesese repede că nu va fi capabil să conducă un domeniu, și, ca un triumf al ghinionului, încă o fată, Marcelle. Mama o lăsa mereu nespălată și mucoasă - și acum îmi vine să cred că o făcea intenționat, căci nu lovești o zdreanță, o dai la o parte cu piciorul. Exact ceea ce făcea Germain. Când Marcelle a împlinit opt ori nouă ani, preotul din Broglie a venit să-i spună lui Germain că e timpul ca fata sa să ia drumul școlii și al orelor de catehism joia dimineața. Și, deasemeni, că ar dori ca duminica s-o vadă la slujbă.

- Mai întâi și mai întâi, cei doi mai mari se duc la școală, așa că mi se pare că am dat destul Republicii. Cât despre biserică, băiatul va merge la colegiul Iezuit, apoi la seminar, nu fiindcă asta ar fi fost dorința mea (atenție părinte, nu-i nici contra voinței mele! Pentru că dacă n-aș fi vrut eu nu l-ați fi avut!), dar acest nevolnic nu-i bun de altceva. În ce-o privește pe Marcelle, ea e o inocentă, o săracă cu duhul, și de ce să chinuim o inocentă cu școala!... Preferabil e ca ea să rămână la fermă, îi replicase Germain pe un ton ce-l făcuse pe preot să nu mai insiste. Totul fusese spus.

Și totuși, în puținile orele libere ce-i rămăneau, Marcelle venea la școală în mod

Germain mă aștepta resemnat. Mi-a fost greu să recunosc omul trufaș, care mă făcuse să tremur atâta vreme, în această ruină de carne îngălbenită de vreme, cu ochii adânciți în orbitele negre, cu obrazul acoperit de barba înălbită, cu saliva alunecându-i în colțul gurii. Vroia să veghez ferma până la întoarcerea lui Rolande, în așa fel încât Crin și Marcelle (cărora n-avea de gând să le lase mai nimic) să nu profite de situație. Mama singură nu le-ar fi putut ține piept. Tonul de rugămintă, pe care nu i-l știam, nu reuși însă să mă înduplece. Îmi era imposibil. I-am spus-o. Pupilele lui încrețite se umplură de lacrimi, poate și simțind în toată existența lui de om (în realitate eram jenat chiar dacă mă bucura refuzul acestei iertări. O-ho, Dumnezeuiască e răzbunarea!).

Și n-a fost singura în acea zi. Căci, la un moment dat, tocmai când credeam că adormise și vroiam să mă retrag, îmi ceru un pahar cu apă. Am trecut deci în toaleta separată de cameră printr-o simplă draperie și atunci ușa s-a deschis și în cameră au pătruns, cumva hoțeste, Crin și Marcelle. Fără să aibă habar de prezența mea, Luna răsuci cheia în urma ei și un curios sabat de desfășură în fața noastră (mă simțeam chiar mai paralizat decât bătrânul). Pentru început, cei doi, fiecare aplecat de câte o parte a patului, vărsară asupra bătrânului ochările cele mai ordinare.

nebunit, Germain își rotea ochii de la unul la altul, fără să reușească să scoată un sunet. Și, după ce-și epuizară repertoriul, cei doi amanți grotești se retraseră cu gesturi dezarticulate, cu gingiile arzând roșii în sclipirea lămpii. Crin, rânjind cu gura lui enormă lipsită de dinți, se prăbuși în fotoliul din fața muribundului. Luna, fără să-l piardă din ochi pe bătrânul ce tremura din tot corpul, extrase din prohabul nădragilor acestuia o sculă imensă și o înghiți dintr-o suflare. Fascinat, n-am mișcat din loc. Pentru ca mai apoi, după ce se istovise într-o seamă de mișcări dezlanțuite, ridicându-și fustele, să se înfișă adânc în uriașul instrument, gemând ca o iapă sub armăsar, cu gura căscată, cu degetele crispate pe marginea fotoliului lui Crin, pornindu-se să danseze, săltându-și cu zgomot buclele peste pulpele acestuia. Bătrânul se înnegrea văzând cu ochii, în vreme ce Luna se prăbușea sacadat peste Crinul ei de bărbat care uitase de chiștocul din colțul gurii. Până ce totul se opri. Gemetele, plescăiturile, găfăielile. Se minase. Ochii exoftalmici ai Lunei se închiseră. Crin trăgea adânc din țigară, încercând să-i repornească arderea. Germain privea sfârșit plafonul. Abia atunci am reușit și eu să mișc, ieșind după perdea. Cei doi mă priviră ca niște animale speriate, apoi, încet, în liniște, se făcură nevăzuți. M-am întors după draperie și am vomat în chiuveta albă.

(Faptul că imaginea acestei înfrâncări mi-a rămas în memorie cu atâta precizie spune multe despre apetența mea libidinoasă. De ce oare mă distrează, căci mă distrează fără îndoială, să-ți povestesc istoria asta?... Dar, oare, mă distrează într-adevăr?... De fapt, nu sunt chiar atât de sigur de ceea ce scriu și, mai rău de-atât, mă simt incapabil să recitesc ce-am scris. Acum câteva clipe, am încercat să mă ridic, dar mi-am dat seama că nu-mi pot controla mișcările. Mi-e frică să nu cad fără a mai putea să mă ridic: n-am crezut că moartea te cuprinde dinspre picioare!)

Când Rolande s-a întors la fermă, bătrânul era deja îngropat de trei zile, și, cu toate presiunile celor doi, Marcelle și Crin, notarul nu cedă și nu deschise testamentul.

Ne-am întrunit cu toții în cabinetul acestuia. Mama, abătută, cu mâinile încrucișate pe poșetă, poșeta pe genunchi, nu aștepta nimic, n-asculta nimic. Rolande părea ireală cu pălăria ei complicată și cu voaleta roz. Înțelegeam, în timp ce mă umpleam de prezența ei, în ce măsură sutana mea neagră mă îndepărta de femei. Marcelle - arătând de parcă atunci fusese scoasă din găleata cu zoaie, invidioasă și disperată - ghicise, și, adulmecând, gata să muște, pândea

verdictul din fotoliul aurit în care căzuse.

Ordinele lui Germain erau precise și scurte: lui Marcelle îi lăsa doar casa în care locuia cu clădirile aferente și terenul din jur. Rolande moștenea totul, cu obligația de a se îngriji de mama și de a avea grijă ca eu să nu mor de foame. Atât.

Rolande, care nu ignorase nimic din dispozițiile tatei, numi un administrator și plecă imediat. O îmbrățișă pe mama și mă conduse pe mine până la seminar cu mașina - un Bentley, roșu închis, cu fotolii din piele.

Evenimentele teribile aveau însă să mă oblige să mă întorc în graba mare.

(Sughit și un rest de vomă se întinde peste foile pe care scriu. Sper că asta nu te va împiedica să citești, căci nu mai am putere să rescriu. Chiar și apa pe care am băut-o îmi arde mâțele. Ochii mi se împăienjenesc. Mâna mea caută orbește cuțitul cu care vreau să-mi ascut creionul. Căci, dacă mina se tocește înainte ca eu să fi terminat ce am de spus...)

La Lisieux se ținea, la începutul primăverii, Sărbătoarea Livezilor. Crin se duse acolo, sub pretextul de a cumpăra meri pentru altoi, căci cei din marea livadă în jurul casei îmbătrâniseră cu adevărat. Realitatea era - mama avea să-mi spună ceva mai târziu - că dacă Crin nu-și luase valeda după deschiderea testamentului asta fusese pentru că de atunci nu se trezise din beție.

- L-au citit, găjăia el. Și ce concluzie trăsese din munca lui de atâția ani? Așa i se mulțumea! Numai că el o să-i dea în judecată! Și rahatul lor de testament va fi anulat! De altfel, nu-i așa că bătrânul era plecat cu sorcova atunci când îl dictase? Fără îndoială! Și nenorocitul ăsta de notar, canalia, l-a înregistrat! Mai mult ca sigur că se-ncurcase cu curva aia plină de dantele, excitata aia îmburghezită care-l trata pe el, Crin, ca pe un nimic, așa fel că nici nu voise să-l întâlnească!

Povestea începuse acolo, la Lisieux, unde Crin nu cumpăra nici un măr, în schimb făcuse turul cafenelelor. Toată lumea jura că văzuse Citroen-ul lui albastru oprit în fața tuturor cărciumilor din oraș. Scandalul începuse în fața uneia dintre acestea și se terminase în curtea din spate cu o lovitură de cuțit. Crin participase din plin. Apoi dispăruse. Se întorsese noaptea târziu, cu ochii însângerați, rupând poarta și oprindu-și mașina într-unul din cotețe. Rațele, găinile, curcile, biblicile, se treziseră înnebunite dând alarma în grajduri, unde animalele intrate în panică se smulseseră din culcușul lor, pornindu-se, unele peste altele, într-o dezordine ce le condamna la moarte. Cu lovituri de lopată, Crin rupsesse glezne, spărsese nări, tăiasse urechi. Sângele țâșnise în jerbe negre. Închisese caii - vreo patruzeci -, și luându-și pușca trăsese trei-patru focuri până ce patele luaseră foc. Într-o secundă, acesta cuprinsese totul. Căii, cu părul arzând, țâșniseră printre scândurile sparte, turbați. Una din iepe, cu coama în flăcări, se izbise de ghizdul de piatră al fântânii, rupându-și picioarele și, în cădere, un torent de salivă sângerie îi țâșnise printre dinți. Toată lumea alerga: din case, din dormitoarele lucrătorilor, din împrejurimi țărani veneau și ei în grabă. Nimeni nu-l văzuse însă pe Crin, care se repezise la el acasă, unde, pe la mijlocul scărilor, o întâlnește pe Marcelle strângând la piept ultima ei progenitură, de numai cincisprezece zile. Raoul, cel mai mare dintre copii, se ghemuia în spatele ei. Crin se aruncă asupra lor, smulse copilul din brațele femeii pe care-o trânti pe jos și-l îmbrănci pe Raoul până la picioarele scării. Apoi, trecând în cealaltă încăperă, zvârli pruncul prin geamuri direct în curtea porcilor, care-l înghițiră în zgomot de oase sfărtecate. Cadavrele celorlalți patru copii au fost găsite pline de alice. Luna nu mișcase. Când Crin se apropiase și-i sfărtecase cămașa, pricepuse deja. O găsiseră a doua zi pe marginea eleșteului, înecată în mai puțin de două palme de apă. Crin își tăiasse gâtul în bucătărie,

fără să-l fi descoperit pe Raoul, fiul cel mare, ascuns în vatră. Raoul supraviețui, surzând rătăcit celor ce veniră să-l salveze. De la el am comentariul întregii istorii. Dar, cum o fi putut afla?... Căci din vatră nu putuse nici să vadă, nici să audă mare lucru... Numai că în realitate fusese chiar mai rău de atât.

Ai putea crede că această poveste, redeșteptând vechile ranchiune împotriva bătrânului, zguduise întreaga regiune. Un fel de răzbunare post-mortem. Nici vorbă. Și nu pentru că cineva ar fi încercat să înăbușe scandalul (cum s-ar fi putut?...). Numai că oroarea depășise imaginația; relatarea din ziare fusese aproape lipsită de detaliile sângeroase ce fac deliciul prostimii. Datorită misterelor, tăcerilor îndelung clocite ieșite dintr-o dată la iveală în cuvinte, ascunse, pentru că emasculate de sensul lor primar, întregul masacru se construise ca o poveste a cărei morală se pierduse. Cei care-și închipuie astăzi că relatează faptele așa cum s-au produs, interzic, fără să vrea, adevărul; căci, în dorința lor de a o scuti de detaliile prea sensibile, debarasându-o de măruntaiele atârănânde, de fețele tumefiate, însângerate, spălând-o, curățind-o de toate acestea, ajung să creeze o legendă. Adu-ți aminte că istoria este indulgentă cu tot ce e urât sau abominabil.

(Mă cuprinde frigul. Picioarul drept mi-a înghețat, iar degetele îmi înțepenesc. Nu mai pot desprinde creionul din mâna pe care nu mi-o mai recunosc. Și rictusul ei?... Căldura efemeră a urinei - da, da, am urinat pe mâna aceasta - mi-a mai alinat durerea. Și apoi frigul acesta... Dar mă risipesc. Știu că voi fi găsit mort, aici, cu bustul răsturnat pe tăblia subțire a biroului... Va rezista oare greutății mele? Jur că nu mi-e frică de moarte - fără îndoială pentru că nu sunt în stare să mi-o imaginez, NU-MI POT GÂNDI MOARTEA!)

Iar tu ești așteptat de Andreea - fata lui Rolande - și de Raoul - fiul lui Marcelle - la Paris. Am aranjat totul așa că n-ai de ales. Aceasta va fi, dacă pot să spun așa, unica mea dorință în ce te privește. Va trebui să te supui...

Ai grijă cu Raoul... Are ochi de lup, ochi feroce ce te privește ca pe o bucată de carne împuțită, expusă pe tarabă la îndemâna unor muște verzi și mătăsoase, ochi de mercenar. Raoul pute de deștept.

(Cea mai mică mișcare devine tot mai dificilă. Mi-e rău. Mă doare pieptul. Mă apasă. Respirația mea e tot mai scurtă, mai sacadată. Criza trece, a trecut. Ce mi-aș mai dori să pot merge... Focul din interior se activează. Și vei citi asta; o citești...)

Un moment de acalmie. În sfârșit cunosc suferința. Nu mai am nici forța să vărs. Lacrimile care îmi curg se amestecă cu cerneala. Sunt singur. În fața unei mâini ce s-ar decide să-mi usuce fruntea, moartea însăși ar pierde, suspendată de gest.

Peste zece ani când mă vor dezgropa ca să mă arunce în groapa comună, scheletul meu nu va mai fi decât o grămăjoară de oase. Un craniu anonim. Viermii pământului îmi vor fi devorat mai întâi ochii, moi și zemoși, nasul, obrazii, burdihanul, coaiele, gaura curului! Otrava din sângele meu nu va putea evita viermuiala aceasta. Invidiez mumiile faraonilor. Restul, chiar și tu, Nathan, nu sunteți decât niște morți în suspensie, care-mi supraviețuieți. Iubește-mă. Nu vei fi aici în ziua îngropării. Am interzis-o. Și harpa aia, ce instrument?, ce te-o fi făcut oare să-l alegi? Andreea o să te ajute, sunt singur. Rolande mi-a jurat-o. Dar, teme-te de Raoul! Teme-te!).

Auge: zonă din Normandia pe valea Divei, regiune renumită de crescătorii de cai și vaci.

henry deluy

Teoretician cu vederi de stânga nedezmințite, Deluy a tradus valoroși poeți provenind din „lumea comunistă” și „lumea a treia”, dar rămâne și descoperitorul unor poeți importanți din restul lumii (Peire Cardenal, Yolanda Pantin, Fernando Pessoa, Adilia Lopez etc.) ca și redescoperitor al unor mari poeți ai tuturor timpurilor (Hadewijch d'Anvers, Kavafis, Marina Țvetaieva). Creația lui a cunoscut toate meandrele și experimentele din ultimii 40 de ani ale acesteia, dar a sfârșit prin a regăsi, spun criticii literari, elanul de la debuturi, caracterizat printr-un lirism stăpânit, dens, nu lipsit de umor. Asemenea apariției fizice a autorului său, poezia sa recentă afișează un simț meridional al consistenței sonore, legată de plasticitatea solidă, chiar prozaică a realului, în care cuvintele vin să fixeze evidențe pline de o senzualitate strict fizică ori, dimpotrivă, discret deschise către rezonanțe emoționale profunde. Din penultimul volum al lui Henri Deluy, traducem aici două „suite” dedicate dispariției poetului Georges Perec, frapante prin nota elegiacă încarnată într-un aparent prozaism inspirabil, dar cu atât mai impresionant.

prime suite

„Cu cât lucrurile sunt mai puțin poetice, cu atât sunt mai adevărate”.

Prime suite pentru Georges Perec

Un pumn de linii inegale: cele, tocmai, despre care vorbeam, într-o seară, la spital, câteva zile înainte de moartea-i.

Pentru a spune că e aproape imposibil să le și scrii.

Georges Perec chiar a zis: „Îți poți pierde acolo și sufletul”.

Dedicație

A trăi sau a muri.

E o întreprindere

Care va sfârși prin a schimba fața lumii.

A doua suită

1) Vocabular

2) Suită

1) Pieptul e un os. Spitalul e o pâlnie.

*

2) Cel care doarme, - aici, - din ce doarme?

Osul devenise enorm. Nu mai aveai

șold. Nu mai aveai

piept. - Pe masa de noapte,

Trandafirul devenise o pâlnie.

Trandafirul era liniștit. Tu,

tu atingeai spitalul cu talpa.

1) Ziduri. - Relief de prânz.

*

2) Zidurile erau goale. Pe linoleum, Pe jos, erau presărate veșminte răzlețe. Un scaun. - O pânză cerată. - Un ziar, Cu un careu uriaș de cuvinte încruciate. O persoană se prezintă. Un veșmânt. Un veșmânt nu e niciodată gol, Spuneai tu.

1) Eternitate. - Scările.

*

2) Scările sunt umede.

Să nu mai gândești. - Să nu

Deschizi ochii. - Corpul întreg

E de aceeași parte. - Eternitatea durează.

Moartea vine după aceea.

1) Moartea slăbește. - Marea.

*

2) Există mici grandilocvențe În interiorul trupului.

Vânățiile mării, - puțin într-o parte, Nu au alte culori.

Numai moartea slăbește.

1) Basarabia. - Lenjeria. - Obiectul (în piept)

*

2) basarabia, spuneai tu, - e un corp Pe care-l cunosc. - Ajunge să-ți dai puțin timp. Ajunge să schimbi lenjeria.

Să nu cedezi în fața naturii. Să nu lași vreunui urme de obiect Timp ca să se constituie.

Să-ți supraveghezi pieptul.

1) Crustă. - Osuarul. - Moartea trece în vocabular.

*

2) Îți plăceau franzelele de la „Victor”. Aveai un carnet gri. - Zidul era Încă prea departe. - Aveai un carnet gri. Moartea era cenușie.

Crusta era dezgolită. Osuarul avea miros de caldă patiserie.

1) Solitudinea. - Geamul (fragment).

*

2) Solitudinea nu oferă nici o dificultate, spuneai tu. Ajunge un geam.

Un fragment de geam

1) Unghiile. - Hrana poate deveni un arhaism.

*

2) Ar fi bine de știut că n-au mai rămas Fragmente de piele sub unghii.

A mânca, spuneai tu, - rămâne o incertitudine.

1) Gura (propria-i mărturie). - Ceafa

*

2) E umed în jur. - Mărturia gurii E o achiziție recentă.

Ceafa e un obiect Ceafa e un obiect dificil.

1) Peisajul e elegiac. - Dezordinea.

*

2) Toate formulele de peisaj s-au fixat. Tu privești aceste câteva flori amestecate. Acești trandafiri, - aceste garoafe.

Te gândești la dezordine. Te gândești la inima ta.

moartea îți ocrotește chiar inima.

1) Mâna. - orașul.

*

2) Călătoria pe care am făcut-o A devenit inutilă. Mâna mea,

Zici tu, - traversează lent Orașul acum.

1) Un cuvânt.

*

2) Peisajul nu a durat moartea

E inutilă.

A treia suită

Îți plăcea acest tablou modest cu un far Și un barcăz în prim-plan. - Îți plăceau Aceste peisaje sărace care se pot povesti, Această iluzie care ajunge-n cuvinte. - Îți plăceau. Și un pic de morală și masa vocabularului necunoscut. În pictură, îți plăceau perspectivele care se repetă la infinit..

*

Și, pe uși, falsul lambriu.

Erau fotografiile, - cu oglinzi, De obicei doar fragmente, - o banchetă îngustă, Înălțarea păsărilor.

*

Exista un fel de a întoarce capul, Maniere legate de masă. - Faptul corpului. Avea toată greutatea unui organism.

Exista apoi un peisaj sub un arbore, Și relații intime, - de marmură.

*

Veșmintele ce le purtai Nu-ți mai modificau corpul.

Exista o imperfecțiune, Ea venea de la moarte. Orele erau prea numeroase. Exista, - în această feliicitudine, Ceva tare constrângător.

*

Exista o venă care circula acum în peisaj.

Exista deasemenea un rest gratinat de salsficiu. Nu-ți plăcea salsficiul, - sau, mai bine, Nu-ți plăcea numele de salsficiu.

*

A mânca nu se mai putea scrie de-acum.

Tu apucaai din nou carnea Și zâmbeai.

Prezentare și traducere
de Magda Cârneci

REVOLTA CREAȚIEI ÎMPOTRIVA CREATORULUI

de ION CREȚU

Romanul lui Eric-Emmanuel Schmitt, *La secte des Egoïstes (Secta egoiștilor)* Albin Mitchel 1994, este un roman filozofic, în sensul conferit acestei sintagme de secolul al 18-lea francez, respectiv un conte philosophique - așa cum a scris Voltaire, de pildă.

Despre Eric-Emmanuel Schmitt se pot spune puține lucruri lămuritoare în acest moment. Știm ca a publicat două piese de teatru, *La nuit des Valognes*, Actes Sud-Papiers, 1991 și *Le Visiteur*, același editor, 1993. Acesta din urmă a înregistrat un succes bun la teatrul „Moliere” și este pe cale să facă o carieră mondială. *Secta egoiștilor* este primul roman al lui Schmitt, faptul că a apărut sub egida serioasei edituri Albin Mitchel însemnând aproape un certificat de calitate.

Întoarcerea spre timpuri revoluate, pentru a împrumuta maniere romanești mai vechi, experimentate temeinic, dar uitate de scriitori în avântul lor de a fi noi, cu orice preț, nu este singulară. John Fowles - se știe - a obținut un imens succes de critică, și nu numai, adoptând, pentru unele din romanele sale, tocmai o astfel de scriitură retro. Să amintim *Logodnica locotenentului francez*. Spaniolul Camillo José Cela, laureat al Premiului Nobel, a resuscitat în mod fericit romanul picaresc, dând peste secole, o replică mai mult decât convingătoare lui Diego Hurtado de Mendoza (?) prin *Noile isprăvi și necazuri ale lui Lazarillo de Tormes*.

Îmi este greu să intru în miezul problemei care mă propun o analiză de fond romanului lui Schmitt, fără să evoc o zicere populară, care îmi vine acum în minte: „Dacă moare mândra mea, moare jumătate din lume; dacă mor eu, moare toată lumea”. Nu știu dacă poporul român este idealist, idealist în sensul strict filozofic, dar această formulă, mai degrabă lirică în intenție, exprimă cum nu se poate mai convingător un crez comun tuturor gândurilor care au pus/pun conștiința înaintea materiei.

Chestiunea primatului conștiinței asupra materiei este tocmai miezul ideatic al *Sectei egoiștilor*; de unde titlul romanului, secta în discuție fiind acea orientare filozofică potrivit căreia omul este creatorul universului. Egoist, aici, nu trebuie înțeles în accepția lui vulgară, de individ preocupat excesiv de propria persoană, ci de individ care pune propria persoană - Ego-ul - la temelul tuturor lucrurilor.

Secta egoiștilor demarează calm, ca un roman de bibliotecă, în care eroul cercetător în lingvistică medievală, dă, din întâmplare, peste un personaj destul de straniu din secolul al 18-lea, Gaspard Languehaert. Acesta se face, în saloanele vremii, purtătorul de cuvânt al filosofiei „egoiste”, potrivit căreia universul este creația individului, și nu a oricărui individ, ci chiar al lui Gaspard Languehaert. Pentru omul de bibliotecă, descrierile buchiniștilor, cărților, „clienților” marilor săli de lectură, ale gustului pentru studiu sunt pline de savoare. „Craniile gândeau”. - comentează autorul observându-și vecinii de lectură. „De n-ar fi fost ochii lor oscilând din când în când în pungile cu piele și ochelarii de aba, te puteai

întreba dacă mai erau în viață. Citeau; așa cum gușterul lenes digeră insecta, așa absorbeau ei știința, se lăsau pătrunși de memorii, ancorați în esențial. Cât de plictisitoare este eternitatea când traversează timpul.”

Într-un astfel de moment, hotărând să „încalce legea” cercetării, respectiv să citească ceva perfect inutil, autorul cere o carte total nefolositoare studiului lui, aleasă la întâmplare: *Le Dictionnaire patriotique*, opera unui anume Fustel des Houillères, publicat în 1798, în quarto, de Nicephore Salvin, librar. (Să notăm că datele bibliografice, multe reale, verificabile, dau un aer în plus de autenticitate tonică povestirii). În dicționar, autorul dă peste articolul „Egoism” (term filozofic), definit în continuare: „Se numește egoist, omul care crede că el, și numai el există pe lume, restul nefiind decât visul lui...” Urmează, succint, biografia unui tânăr, Gaspard Languehaert, autor al *Eseului despre o nouă metafizică*, mort la Paris în 1736 de o *overdose* de opium.

Ce-l atrage imediat pe autor la Gaspard este modul lui familiar de a gândi: „Mă minunam. Așadar un om, într-o zi, teoretizase ceea ce eu încercam atât de des, acest sentiment care mă cucerise cu o secundă în urmă... impresia dezgustătoare că ceilalți oameni și lucrurile nu există... ideea că sunt singura conștiință vie, pierdută în mijlocul unui univers de vise... această îndoială, care goleşte realul de realitatea sa...”

Romanul este în fapt o *queste*; căutarea lui Gaspard - care se lasă greu descoperit - prin bibliotecă, printre urmași. Este, în același timp, un comentariu în notă gravă, dar nu numai, a avatarurilor acestui brav filozof, convins până la moarte de realitatea indubitabilă a gândirii sale egoiste. După cum spuneam, pentru a conferi mai multă credibilitate povestirii - și personajului său, Schmitt apelează la mărturia unor autorități incontestabile în materie de filozofie. Astfel, el citează un fragment din *Promenade du sceptique* de Diderot, în care povestitorul recunoaște fără dubiu personajul. „S-au presupus multe lucruri: că era o figură a lui Malbranche, Berkeley, sau, mai în serios,

caricatura lui Condillac, fiindcă fraza «fie că mă ridic până la nori, fie că aş coborî până în abisuri, eu nu ies nici o clipă din mine însumi, și nu percep decât propria-mi persoană» se găsește la începutul *Eseului despre originea conștiințelor umane* publicat de Condillac în 1746, un an înainte de fantezia lui Diderot”.

Ar trebui, poate precizat, că problematica filozofică propusă de Schmitt este tipică în toate dimensiunile ei, preocupărilor gânditorilor secolului al 18-lea. După un moment dominat cu precumpănire de afinități religioase/idealiste, cu Pascal și în bună parte cu Descartes - cel care pune în centrul gândirii omului gândirea prin cunoscuta formulă „Cogito ergo sum” (prin extensie, formula poate fi înțeleasă și ca „Gândesc, deci exist”) - secolul al 18-lea francez, cu Diderot, La Maitrie, Condillac, Fontenelle (chiar dacă nu în această ordine) pune cu acuitate problema materialității lumii: Diderot în *Lettre sur les aveugles*, Fontenelle în *Entretiens sur la pluralité des mondes*, Condillac în *esul Essai sur l'origine des connaissances humaines*, și *Traité des sensations*, La Maitrie în *L'Homme machine* etc. Pentru Gaspard, însă, ceea ce contează - dincolo de senzație, pe care el n-o neagă, deși originea ei nu se află, potrivit lui, în lumea înconjurătoare, ci în spirit - este modul diferit de la individ la individ de a percepe senzațiile, ceea ce face ca să existe nu o singură lume, ci tot atâtea, câți indivizi sunt. Motivul pentru care se crede că există doar o singură lume se datorează limbajului: „Limba este cauza pentru care, din comoditate, vorbim de o singură lume, când există mai multe. Sărăcia termenilor, necesară comunicării, ne face să luăm cuvântul drept lucru” etc.

Ce este cu adevărat notabil în filozofia lui Gaspard Languehaert este nu numai concluzia la care a ajuns, și anume că lumea este doar un reflex al gândirii - pe filiera Platon și Berkeley - ci și faptul că el chiar profesează această filozofie în viața de zi cu zi. Raționamentul lui este foarte simplu: dacă lumea este creația gândirii (sale), atunci el este chiar Dumnezeu. Ca atare, Gaspard începe să se comporte față de cei din jur ca Dumnezeu. El nu citește Biblia, ci „și reface notițele”; el nu face miracole fiindcă miracolul este vulgar: „Gândiți-vă să-mi adresați cereri acceptabile - le spune el supușilor. Este vorba în mod esențial despre salvarea voastră. În rest Dumnezeu nu are ce să facă cu stupiditățile voastre. Creatorul vă salută”. Cum oamenii refuză să-l ia în serios, Gaspard îi pedepsește. Mai întâi, „le ia lumina”, apoi, ignorând binecunoscutul sofism, dar consecvent cu propria gândire, se sinucide. „Oamenii au vrut-o, Bourguignon - îi spune Gaspar valetului după ce-și arde ochii - eu nu aş fi făcut niciodată asta de unul singur, fiindcă Dumnezeu este bun. Le-am aplicat oamenilor această corecție pentru a le permite să se salveze. Pentru ei am făcut-o, pentru ei, fiindcă, crede-mă, și eu sufăr. Am suprimat vizibilul. Dar sufăr, Bourguignon, sufăr îngrozitor”. Sfârșitul lui Gaspard, nu și al romanului, merită citat: „Câteva minute mai târziu, Dumnezeu dormea somnul de veci, ducând cu sine lumea în neantul din care nu ar fi trebuit s-o scoată”.

Secta egoiștilor, departe de a fi un roman teribil de scortșos, cum s-ar putea crede la prima impresie, mustește de ironie, de umor, ceea ce face din el nu numai o lectură în cheie gravă, ci și plină de savoare și de încântare.

P.S. Mulțumim și pe această cale agenției literare „Kessler” pentru sprijinul acordat acestei rubrici prin cărțile oferite spre recenzare.

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE văzută de ION CUCU

1) Shaul Carmel conducând spre vila „Zaharia Stancu”, de la Neptun, pe poeta timișoreană Simona-Grația Dima.

2) Poeta Nora Iuga își pune mâna în cap, asaltată de debitul verbal al lui Ioan Flora.

3) Eugen Suciu (supranumit Caragiale) caută obiectivul aparatului de fotografiat într-o scurtă relaxare - de 7 zile! - la mare. Poziția lui nu-l incomodează pe Ioan Groșan.

4) Florin Gabrea scrutează adâncurile. Pe ale prozei le amână, încă!

5) Nostalgicul Valeriu Râpeanu zadarnic mai așteaptă omagierea unei zile: 26 ianuarie!

